

Epistole stravaganti e altri componimenti

[Page 289]

n. 1
Utinam in magnis a nobis gratiam sentiretis, quam in minimis ex innata vobis benevolentia memoratis. Bonarum quippe mentium est, non quid fiat, sed quo animo fiat attendere, et obsequentium debitum gratiam reputare. O quantum debet vobis Ecclesia! O quantum vobis civitas Capuana tenetur, quia non a civitate vel provincia laudem, sed civitati et provinciae laudis titulum acquisistis; ut jam non Petrus a Capua, sed a Petro Capua latius agnoscatur! Felix radix quae fructiferum protulit palmitem, felix vinea quae vinum praecipuum germinavit! Grates ergo vobis referimus quod a nobis requiritis gratiam, et quod mandastis implevimus gratiose ; rogantes ut Ecclesiae, matris vestrae, non sitis immemores, cujus vos in sacramentis ecclesiasticis ubera lactaverunt.

n. 2.
Satis praeclaros alumnos longe lateque per orbem naturae praegnantis peperit uterus, et plurimorum pectoribus[Page 290]

partem suae foecunditatis infudit; sed praeter communem opinionem omnium, in singulari subjecto congerens quicquid contulerat universis, magistrum Petrum de Vinea cunctis peperit clariorem. Nec sine merito sic ipsum sua liberalitate dotavit, cum virtutum congeriem personarum varietas saepe confunderet, sententiarum erraret autoritas, et jura prompta solvere, buccis lacerata domesticis, ordinarium judicem non haberet. Multum etenim ut requiem quaereret, sapientiae felicitis ingenium in gyro coeli et abyssi profundo circumquaque vagaverat; sed in hoc demum sua fixit tentoria, in hoc sui motus circuitum limitavit: cum quo factum cor unum et anima una, in eo ferrum de terra transtulit, et lapidem calore resolvit, ut quicquid esset terrena grossities in doctrinae substantiam verteretur; per cujus namque virtutis instinctum justitia mortificata resurgeret et eclipsati juris qualitas suae discretionis industria supplementa sentiret; qui velut novus legifer Moyses de monte Synai, legum copiam concessam sibi coelitus hominibus reportavit; ut quorum noxius appetitus per lustra devia oberrarat, ad industriae fabricam, qua imposita quaelibet diriguntur, ejus luce praevia dirigatur. Hic est siquidem alter Joseph, cui tanquam fideli interpreti, ejus studio magnus ubique Caesar (de cujus potentia sol et luna mirantur) circularis orbis regna gubernanda commisit: qui tanquam Imperii claviger claudit, et nemo aperit, aperit, et nemo claudit: cujus eloquentiae tuba dulcisonans, orationis voce mellifluae audientium corda demulcet, utpote cui quicquid erat sub pallio solis absconditum, praeter clausi libri septem signacula, divinus intuitus revelavit. Ipse etenim Petrus fundatur in petra, ut caeteros fidei stabilitate fundaret et synceritatis soliditate firmatus, foret aliis fundamentum. Relictis quidem retibus, princeps apostolorum, Petrus ille piscator minimus, secutus est Deum; sed Petrus[Page 291]

hic legifer a sui domini latere non discedit. Curam gregis dominici pastor ille curabat antiquus; sed iste novus athleta juxta latus summi principis virtutes inserens et errores extirpans, in statera justitiae ponderat quicquid dicit. Galilaeus ille tertio Dominum sua voce negavit; sed absit quod semel abneget Capuanus. O felix vinea, quae felicem Capuam tam suavis fructus ubertate reficiens, Terram Laboris irradians, remotos orbis terminos instantia tuae foecunditatis irradiare non cessas; a cujus

stipite palmites non discrepant! Ex te namque tanquam a bono fixus initio iudex prodiit Guillelmus, quem commendabiliter ejus effectus laudabilem exhibet, eo quod habuit tam nobilissimum creatorem, ut quem ornavit qualitas habitus, ipsum in amictu decoris adornaret. Nam legis armatus peritia, Digesta digerit, et Codicis scrupulositates elimat, dum in quadrigis sedens Imperii, superemergentes quoslibet casus et causas in libra iudicii quotiens apponderat et appendit, totiens eos dirimit et decidit, quasi veritas sub nube non lateat; qua videntibus non celata, angelum se fore sanctum lucidius repraesentat. Haec fuit itaque vinea, quam philosophiae manus multo sudore plantavit et coluit, ipsam suae irriguitatis amoenitate faecundans: in qua tabernaculum eruditionis erexit, ut ex eo mentes indoctae doctrinae reciperent spiritum, et ex ejus fructu mellifluo libarent sitientes. Haec est vinea, cujus radices grandis aquila in terra negociationis de Libano asportatas secus discursus aquarum, cum diligenti prudentia transplantavit; ad cujus virtutes eximias explicandas etiam lingua Tullii laboraret Ne forsán balbutiens in prosequendo deficeret et sic displicendo placeret, telae finis imponitur quam stupendo contexuit Nicolaus.[Page 292]

n. 3

Suae piissimae genitrici M., Petrus notarius devotissimus filius filiorum, subjectionis constantiam cum salute. Recurrens ad conscientiam recognosco quod non meis meritis divina clementia me pauperem sublimavit et de molli luto coelestis figulus me formavit, cum imperialis curiae locum idoneum mihi contulit et gratiam principis in conspectu. Respexit enim Deus hanc humilitatem matris meae ancillae suae et sororis meae pauperulae vi tam ducentis hactenus aerumnosam, quarum per me suum famulum depellere voluit egestatem. Accensa sunt igitur, cara mater, vestra salubria monita coram oculis meae mentis, et sic me geram humiliter donec vivam ut in cunctis bonis operibus Deo valeam et cunctis bonis hominibus complacere.

n. 4

Expectantes expectavimus diu... amici et proximi nostri, tardeque nobis comparuit veniens dies illa quae gratam afferret cum celebritate laeticiam, ut de vestrorum[Page 293]

jocunditate successuum sitientis animo votiva refunderet libamina gaudiorum. Expectavimus utique et expectantes taedio acriter urebamur intrinsecus, fixis jam suspiriis inhiantes ut duritia cordis in qua temporis longitudine servivistis, aetatis amodo maturitate mollesceret et de temporalibus gaudiis quae longa nimis et antiqua praescriptio nostris hucusque subtraxit affectibus, por vos antequam moreremur nostra deberent desideria revocari. Et ecce nunc in diebus istis novissimis, cum vos nec parentum nec patriae solitus revocaret affectus, quae natura ipsa non potuit, humana pertinacia denegavit. Factum est mirifice Salvatoris arbitrio qui de remotis mundi partibus velut a ventre ceti vos ad patriae limina reduxit incolumes, votisque propiciatus orantium cum apud vos amici vestri favore censerentur indigni, sustinere non voluit ut nostris ultra possetis aspectibus elongari, jamque, sicut Domino placuit, licet personae vestrae contiguis non potiamur amplexibus nec ad plenum illico nostro suffragetur optatui, e vicino tamen salutare vestrum agnoscimus, nostrisque naribus instillantem odoris vestri fragrantiam praesentimus. Non est autem quod fortunae nostrae debeamus ascribere vel nostris possimus meritis imputare si virum praedestinatum ad gloriam, quem tellus aliena in humili prius conditione susceptum et velut alumpnum propriis stipendiis educatum, natali solo remittere voluit pro sua gloria gloriosum, is ad quem spectat totius orbis generalis provisio, suis duxat consiliis aggregandum. Recte namque videtur a coelesti maiestate provisum ut scientia vestra tot occultata temporibus, tantis laboribus acquisita, dignis non esset caritura profectibus, sed locum sortiretur in culmine ubi lucerna

luminis radios expansura. Potuit etiam justus et misericors Dominus in istius dispositionis examen proximorum vestrorum piam habere memoriam, et quos jam longo tempore vidit extitisse famelicos, pastu salutifero de sua duxit munificentia recreandos. Nunc vero licet adventus vestri praeludia fama divulgante sensimus factique sumus quantumlibet de vestra laetitia laetabundi, tamen velut juxta puteum aquarum sitis incendia patientes, haurire non possumus, et quodam venturae solempnitatis indicio natalis vestri vigilias celebrantes, festivales delicias non gustamus. Tamen est quod spe alimur et fiducia confortamur, sperantes jugiter et confidentes in Domino quod ipse qui bonum paravit initium, gratum in antea pro sua clementia largietur eventum; et sicut vigiliarum praecedentia signa libavimus, sic favente Altissimo de vestrae promotionis augmento votivae jocunditatis tripudia sentiemus. Habemus etiam contra vos, impetrata venia, justam satis et rationabilem conquerendi materiam, quia cum vos ad partes istas clemens prout dictum est fortuna reducerit, vos fastu quodam contentionis vel arrogantiae dedignati estis adventus vestri nobis communicare materiam, nec certitudinem aliquam de vobis obtinere meruimus, nisi quod rumor publicus attulit et generalis opinio confirmavit. Sic itaque cum exultantium coetibus gaudere possumus, sed praerogativam inter extraneos vel specialem exultandi materiam non habemus. Quinimo cum frequenter vidimus accidere quod cibus ori porrectus frequenter a labiis contactus elabitur, donec oculorum capiamus acumine quod datum est in mente, et sicut odoratu reficiemur, satiemur et gustu, sub Tantali dubietate languescimus et contrarietatis accidentia formidamus. Dicetis autem, nostris forte volentes objectionibus subinferre: «Vos parentes et proximi qui taliter adversus me objurgando consurgitis, culpantes innocentiam[Page 295]

meam vestramque negligentiam palliantes, cum eum quem velut abjectum et contemptibilem a primaevo in longis regionibus oberrantem, bonorum vestrorum et totius paternae facultatis expertem requirere neglexistis, nunc tam audacter et impudenter verbis mordacibus increpatis, cum de mea crudelitate querimini nec ad me venire curatis vostro desiderio polituri.» In promptu est responsio, magister optime, quae vestram repellit instanciam ut circumspectio vestra injuriam nobis imputare non debeat nec offensam. Nos enim qui velut ad sagittam in confinio positi, ventorum omnium impulsione concutimur, sic a serpentum morsibus exterriti sumus quod et lacertarum tactus effugimus, nec audaces esse possumus quia de personis et rebus nostris libertatis arbitrium non habemus. Cum igitur propter edictum Caesaris super hoc generaliter promulgatum, cum papa criminis suspicionem quam leviter possemus incurrere, regni fines non audemus sine speciali licentia pertransire. Cesset itaque inter nos dispendiosa contentio, et vos si placet quibus haec impedimenta non obviant, curetis amodo ad tollendum rancorem de cordibus, vestri status et continentiae vestrae certitudinem communiter et sigillatim vestris amatoribus intimare; illud attentius provisuri ut inter alios amicos et proximos vestros amicus ille qui vobis loquitur, qui nunquam est vestrae societatis oblitus, a memoria vostra non excidat, sed tam in visitationis officio quam in omni exhibitione honoris et gratiae [si] fide dignum ducitis, vice sibi congrua rependatis. Sic enim facietis gaudiorum vestrorum in senectute participem sicut eum habuistis in aetate tenera, si bene recolis, circa studiorum primitias vestris profectibus efficacem. Ego quidem amicus ille qui vobis cum audacia loqui possum,[Page 296]

magis forsitan quam credere valeatis faciem vestram Deo teste videre desidero, optans ut diem aliquam in otio cum jocunditate trahentes longum insimul habere possimus colloquium, de futurorum serie, de mundana varietate, de miseria patriae et generali excidio gentis nostrae ab ipsis

rerum primordiis et doloris initiis tractatum nostrum
habiliter ordituri. Ne tamen possetis ex mea locutione
conjicere ut quasi decrepitus vel remissus dona petam
vel muneribus egeam, arbitantes forsitan quod me tremula
senectus invasit vel quod rerum facultas aut possibilitas
virium in me sit taliter enervata ut censeri debeam
amodo amicus inutilis, scitote quod licet in diebus nostris
processerim et aemula corruente canitie cursum peregissem
videar in aspectu, perfecte tamen me habeo ad omnia
contingentia, quia nunquam in exercitatione requievi,
nunquam a bonitate vacavi nec propter laborem vigor
animi tepuit nec propter senium primaeva facundia retrocessit.
In freto quippe contra ventorum turbinem saepissime
navigavit ingenium, et sic transivi tempestates et
tempora quod divino comitante remigio nunquam me
fortuna deseruit; immo ut multi succubere fortissimi,
mea Deo gratias parvipotentia non defecit. Ut verum
loquar, inter angustias et aerumpnas elapsi temporis quas
in multa tribulatione transivimus, quasi per ignem et
aquam incolumis evasisse conspicio, tam per infinita
pericula filiorum quam fratrum discrimina velut inter
Caribdim et Scillam e mediis fluctibus prodigialiter sic
ereptus, quod licet dampna rerum et gravamina multa
pertulimus, videor utrumque cum morientibus vivere et
inter lugentium agmina nimium mihi sentio praesidium
non deesse. Possum quoque de Dei munificentia gloriari
quod gratum paravit meae senectuti remedium. Habeo[Page 297]

namque familiam de filiabus et filiis, et jam filiorum
filios videre inivi in quibus delectatur spiritus meus
super omnes divitias quas habere possemus; et in eis
fiducialiter requiesco, quibus existentibus etsi viam perennem
ingrediar, totaliter non peribo; maxime cum
unus sit mihi specialis et primogenitus filius in litteratura
et bonitate provectus, potens in legibus, quem Cesar
in prothojudicatus officio substituit, qui re pariter et nomine
inter convicinos et compatriotas laudabiliter eminet
et tam in regimine ac sustentatione familiae quam in amicorum
et dominorum obsequiis vires meas sufficienter
implere poterit et congrue sustinere. In hiis igitur et in
aliis temporalibus bonis a coelesti mihi provisione collatis
satis habeo in Dei nomine materiam gloriandi, et quia
vix cura domestica vel familiari sollicitudine detinente
ad divitiarum cumulos vel honoris fastigium inhiare nequiverim,
felicem tamen et divitem ex hoc fuisse me
reputo quia modice vivendo rerum sufficientia et oportunitate
non carui, mendicare non didici, patriam non relinquere
(sic), id ipsum quod in summa felicitatis adscripsi,
quia modico volui esse contentus et satis visura est quod
habui; ita quod usque ad hos fines temporum favente
Domino in honore vixi et egentibus proximis de mea
felicitate subveni. Nec fuit in me vacua gratia Dei quum,
licet de profunditate scientiae jactare me valeam [et] me
de gloria bonitatis efferre, inter providentes tamen et
probos ubique per Dei gratiam locum habui nec a bonorum
discretionem aut perfectorum nedum sum dejectus, immo
talis fui in oculis hominum quod non tantum parentes
et proximi, sed vicini omnes et extranei consilium et
auxilium meum in suis senserunt necessitatibus fructuosum.
Adhuc etiam si opportunum foret vel casus quilibet[Page 298]

inopinatus emergeret, in domibus nobilium et magnatum
locus mihi per diversoria non deesset; unde quia
militavi minutius et in labore jam senui, curiales dignitates
non appeto et vanitatis gloriam non affecto. Unum
tamen dico vobis nec adulterium reputetis quod si vos
divina gratia in honore collocaverit quem speramus,
bonorum nostrorum participes esse confiderem et vestra
honestas, ut extimo, ne quidquam faceret suae jocunditatis
expertem. Ego enim quem ante praecessi non erubescerem
in magisterio sequi et quem habui aliquando
favorabilem socium, benivolum crederem habere patronum.
Mallem quidem sub levi tugurio vobiscum mediocriter
vivere quam in aulis principum pompis et
magnalibus habitare, et quid plura? Ne taediosus adulator

appaream, nolo vos amplius verborum fatigare dispendiis; in Domino cogitatum meum relinquo; ipse scit quid futurum est, eum hucusque ducem propitium habuisse cognosco et ejus virtute paterna suo in antea remigio navigabo. Ipse vos comitetur et dirigat actus vestros gratumque praebeat in vestra felicitate profectum ut mihi et vestris omnibus bonitas vestra proficiat, et domus vestrae nobilitas quam vestra sine dubio depressit absentia, in statu pristino quo memorandis praedecessorum nostrorum temporibus floruisse recolitur, vestro patrocinio revirescat. In fine peto ut non sit vobis grave haec nostra praescripta perlegere nec fastidiosa sit ista prolixitas, quia de bona fide et habundanti materia noscitis emanasse. Valet.[Page 299]

n. 5
Juris civilis professoribus universis magister Petrus, salutem et attendere ultimum ante primum. Amaritudo amarissima et materia concreta doloribus humanis noviter mentibus occurrerunt. Nam unicus et singularis in terris homo, in quo velut in suo proprio leges convenerant, et vivebat eloquentiae tuba, et consilii plenitudo sedebat, est revocatus ad patriam, de cujus revocationis amaritudine vox populi a fine usque in finem et terminos orbis terrae dolorosa multum exivit. Nec mirum, quia jam optimus persuasor bonorum operum, omnium excellentissimus Jacobus de Reggio Jesu Christo vitalem spiritum resignavit. Attrita est nimium derepente gloria vultus ejus, de cujus occasu non solum Lombardia sole privata suo, verum etiam maxima pars viventium continuis lachrymis ingemiscit, et doloris gladius multorum animos perforavit. Nec immerito, cum ipse dominus legiter et supremus descriptis juris apicibus sensus reformaret informes, et adhuc viventes viventia ejus opera non desinunt informare. Qui licet ut homo desierit, non tamen desiit ut magister, quia mortuus ipse docet, quantumcunque sit appellatio mortis difficilis, violenta, et necessaria: difficilis, quia non est ibi solutio; violenta, quia resistentia nulla; necessaria, quia ex modo necessitatis omnem superat syllogismum, exceptiones non recipit, dilationes aliquas non admittit. Verum quia mirabilis est ista regula mortalium, quae nunquam fallitur,[Page 300]

sed omnes fallit, fatidica videlicet veridica, quae in credentia non habetur. Ipsa quidem est laetitiae nebula, tristitiae genetrix, diffusio lachrymarum, universae carnis exterminium, et singulare destructiva. Ideoque, viri prudentes, in doctore morto prudenter addiscite quicquid possit, et quantum fortior exterminantis angeli; et diligenter attendite quod legum facundia vel aliquarum scientiarum doctrina mortis imperio non resisit.

n. 6
Vagientibus adhuc in cunis artis grammaticae natis discipulis et majoribus professionis cujuslibet in amoena Bononia docentibus, Terrisius solo nomine dictus magister, homo qui sequitur veritatem, vitam bonam et exitum meliorem. Quia materia ita se habet, quod ab amaritudine sumit exordium, nec dolorosa possunt sine animi turbatione narrari, non miremini si anxietate quadam et singultuosa narratione vobis scholaribus, qui inhabitatis orbem a mari usque ad mare, praecipue filiis, quos in dolore peperit mater grammatica, dura[Page 301]

nimis et amara valde moventia corpus et animam praesentibus nunciamus. Est enim, quod non sine doloris aculeo dicimus, grammaticae artis noviter extincta lucerna, desiccatus est fons irriguus, frugifer Euphrates, magister Bene, qui non ab infimo positivi, sed superlativi nomine meruit derivari, videlicet cum supra se nullum habuerit ascendentem, imo sicut aquila transcendens omnia genera pennatorum, vir potens in opere et sermone, avis in terris rara, sine pluralitatis consortio dici potuit singularis. Ad cujus transitum, quasi sole petente occasum, tenebrae factae sunt super universam

faciem terrae. Nam ipse solus de tenebrosis et confusis
Prisciani tractatibus educens lucem, purgavit tenebras,
ipsumque veterem et antiquum reformavit
apostatam, Donatistas compescuit, et quasi de culmine
montis Synai, alter Moyses legifer a Deo et non ab homine
sibi scriptam grammaticam hominibus reportavit; in
quo sublato tanto et tali artifice non solum prima, id est
grammatica, sed sorores artes caeterae patiuntur. Unde
quid facient parietes cum corruerit fundamentum? Quid
infelix grammatica, orba parente suo? de quo completum
est illud verbum propheticum: Vox in Rhama, hoc
est in excelsis, est audita, ploratus et ululatus multus
Rachel plorat maritum suum, et non est qui consoletur
eam, ex omnibus charis suis. Nam quis similis sibi?
Utinam suscicaret Dominus spiritum suum ad minus per
aliquam phitonissam ut loqueretur nobis ad tempus, et
revelaret nobis mysteria magister magistrorum ille doctissimus,
qui ducebat animalia in stuporem. Verum quia
omnes morimur, et sicut aquae currentes quae non revertuntur
dilabimur, testante philosopho, crudelitatem
fati aequalitas consoletur. Moerore jam deposito, vos qui[Page 302]

talem et tantum dilexistis autorem, ad hujus exequias
concurratis, orantes pro illo doctore mirabili, qui a
mane usque ad vespertas clamavit sicut pullus hirundinis,
et ut columba meditatus est ponensque animam suam
pro scholaribus, docendo desiit et docuit desinendo.
Cogunt flere bene laceros vos jure Camenae
Pro doctore Bene docuit qui dogmata plene,
Doctor doctorum, lux praevia grammaticorum,
Norma latinorum, vir consors philosophorum;
Cui dedit illa mori quae nulli parcit honori,
Corruptela boni, tanti censura patroni,
Syllaba mortalis mors , impia sincopa talis
Qua vires partes hominum solvuntur et artes.

n. 7

Petro de Vinea Accursus. Non vivit in orbe terrarum
qui honorem vestrum magis me sitiatur et serviendi voluntatem
habeat promptiorem, et hoc malo quod veridica venientium
de curia relatio afferat ac operum affirmet effectus, quam benivolentiae nostrae referat continuata
series litterarum. Unde vester sum totus et de me confidenter et secure jubere potestis, et facere quicquid placet.[Page 303]

n. 8

Excellentissimo domino suo domino H. illustri regi
Angliae P. de Vinea. Apulus vester a vobis in fidelem
regis per regiae munificentiae gratiam adoptatus adoptari
in municipem Angliae supplicat per eandem, ut non solum
devotus fidelis regis et domini, sed et regni filius
habeatur et civis. Super quo cum dominus meus, verus
et efficax amicus vester, ideo affectuosissimas preces
excellendae vestrae dirigat, sicut puto, satis potest industria
vestra colligere quod, rejectis adulationibus frivolis aliquorum,
fides mea perfectissime claruit apud
eum.

n. 9

Domino magistro justitario P. de Vinea. Sperata pluvia
quam in adventu magistri H., magna et multa tonitrua
promittebant, in rorem tenuem est conversa, et
licet aliquando navem nostram usque ad visionem portus[Page 304]

spei vela secunda deducerent, dum tamen credebamus
terram promissionis attingere, contrariorum ventorum
impulsus mox in altitudinem pelagi valde celerius reducebant.
Et idcirco expedit ut in apparatu succursus morantium
apud Tyrum, vestra et aliorum sociorum vestrorum
industria non lentescat. De negotio Lombardiae
illud in eventu tandem invenimus quod divinatio mea et
magistri Petri de Sancto Germano longe priusquam veniret
magister [H.] ad curiam, praesagivit. Magister pedem
habet in motu quem discipulus in uxoris querelam et
taedium prosequetur.

n. 10

Fateor, pater, quod juste redarguor, sed injuste condemnor;
eatenus verumtamen justitiae nota porrigitur,
quatenus efficacia justae petitionis extenditur quam subsequenter

objectio defensionis elidit. Sed et tolerandus est filius si peccavit, et paternae decet condemnationis mole non obrui, quam, licet appellationis lima prompte non lateret, supportationis tamen remedio reverenter evitat. Etenim quod in taciturnitate filialis obsequii expergefata memoria paternae dilectionis obstupuit, quam in oblivionem unius pauperis filii sed devoti, oblectamenta nobilium et sublimium amicorum delinimenta seduxerant, stupentem patrem natura cogente non arguo, si somnolentus a filio voluit per frequentis vocis instantiam excitari. Crudelis tamen et impia conditio sequeretur, si[Page 305]

severi patris iudicium filius sentiat, quem justa timoris allegatio protegit, et ignorantia paternae voluntatis excusat. Quietem tamen natura, non homine terminum imponente, evigilatus est pater, filium pavidum et tacitum invenit, ac lacte paternae dulcedinis prae somni longitudine sitientem confortat, pavidum famelicum educat, sed tacentem accusat et paterna pietas reverentiam arguit filialem. Confortatus filius loquitur, timoris exceptione se protegit redargutus, sed tamen a patre non respuit nutrimentum. Sufficitne vobis istud, o pater, quod causam vestram ego ipse qui notor, pietate justifico; quod me timoris ac reverentiae solum exceptione defendo; quod condemnationis paternae sententiam filiali supportatione devito. Dicit forte pater: Non sufficit; sed mentem exigit a filio meliorem, ut forte culpam fore confiteatur ubi culpa non subest. Quid faciam? cedam patri, culpam confitebor et dicam: «Peccavi, pater, in coelum et coram te.» Sed ut scelus omne proscribam, negligenter me habui, luxuriose tamen non vixi: sacra paternae reverentiae nullo meretricio pollui, quanquam obsequium filiale praestare devotius, prout pater existimat, debuisssem. Vestra, pater, est vinea, et si dignemini non velle contrarium vestra dicitur; ad vineae vestrae palmites seu radices nulla corruptionis mixtura pervenit: nullum saporem alteravit insitio: nulla colorem alteritas variavit. Talem vindemiam habetis ex vinea, qualem plantationis materiam contulistis. Causamini, pater, quod vinea vestra botros in debita quantitate non afferat, quod arefacta sit vinea; respondeo: Et vos cur manum subducitis cultui, et fontis irrigui copiam denegatis? Causamini privignum in filio, demeritum in alumno; respondeo: Et vos cur lactis dulcedinem alumno subtrahitis, et cur in filium ita crudeliter novercatis? Excusationibus vestris et incusationibus meis manum vestram somnolentam et debilem a scriptura abducitis propter morbum. Utinam, chare pater,[Page 306]

nec mihi fuisset hactenus somnolenta, nec aliis expedita; sed ut vidi frequenter et providi, dormitavit haec filio, sed aliis evigilavit. Super his omnibus, pace data, petiistis quod nullo praetextu excusationis proposito, prosperum statum meum (si tamen castra sequentem sequeretur prosperitas) et principalia principis nunciarem. Durum et impossibile petitur, quod me vestra redargutio sic prostratum, sic jacentem invenerit, sic relinquat, ut ad increpanda patris eloquia non resurgam. Pacem propterea nobis dare possumus invicem; sed nullatenus ego mihi et cordi meo, quin doleat, et oculis quod non fleant, dum subreptum mihi patris animum video et causam ignoro. Vineam mea quid fecit vobis? vel vestra potius, quod irrigationem ejus ad aliam, quae demum vobis lambruscas afferet, trantulistis? Denique quantumcunque dolentis ingenio dolor et doloris materia subtrahat voluntatem, imperio tamen patris obediam, et epistolae, quae postquam totam Germaniam circuevit, tandem ad me novissimino mense Augusto fatigata pervenit, respondeo quod corpore valeo: labore tamen continuo laboro dum inter Charybdim et Scyllam, inter Cardinalium scilicet et Lombardorum astutias, navicula filii tumidis fluctibus fatigatur. Cesarea gesta magnifica vos epistola principis frequenter edocuit, cujus chartam scribentis filii manus nudam et vacuum aliquando tetigit, et ingenium virginem defloravit.

n. 11

Mirae probitatis et magnae industriae viro P. de Vineam, etc. Nullius rei eventus adeo mentem laedit quam qui

post exhibitionem operum ad irritum spem deducit. Ego quidem quia super omnia concupivi grata vobis servicia exhibere quibus possem vestram favorabilem gratiam obtinere, vobis feliciter apud Faventiam commorantibus, sponte et ab aliquo de vestra familia non rogatus vestram vineam introivi, in qua diu laborando usque ad vestrum felicem reditum diei et aestus pondus sustinui, et patris familias divinum denarium non accepi. Verumtamen si multa a vestra memoria elabuntur, aliquatenus non admiror quum multis arduis esse convenit vos intentos. Inter alia tamen quae humeris vestris incumbunt, memores existatis ut remuneratione aliqua respicere me velitis!

n. 12

Cadat super Faveniam fulgur et perflet eam spiritus procellarum, cujus pestilens mora coegit patrem curiae, virum circumspectum et antiquis patribus dignum, ad nostrorum institutionem temporum praeservatum, a nostri praesentia et consolatione consortii removeri. Pereat illius civitatis memoria et in eam ros vel pluvia non descendat in qua fons noster irriguus status et salutis habitae detrimenta concepit. Rarus ipsam inhabitet incola, quin potius relegatio publica filiarum eam lugeat desolatam in qua

[Page 308]

reipublicae pater coepit langoris incentiva sentire quae ad remotiora loca remediis indigent balneorum. Vadat ergo pater a finibus istis; vicina, quaeso, provincia Marca salutem admoverat, et procuret sibi commoda in illis partibus expectata salutis, quibus

Nullus in urbe magis radiis perlucet amoenis.

Nonne videtis, bone pater, ranas suis turgere paludibus quae suam videntur hominibus ingerire corruptelam? Ex ipsa quoque terra vaporem corruptionis consuevit emergere, que corpora delicata corrumpit cujuslibet sexus et aetatis, nocivam confiniis pestem afferens et diversa aegritudinis incommoda moraturis. Colligitur ergo per evidentes conjecturas ab incolis quantum caveri valeat ab exteris et timeri conversatio religionis, qualiter intendere debeat ad recessum cujus praesentia continuatis proprii corporis incommoditatibus elabrrat. Nec reor inutile fore consilium hominem locis pestilentibus insuetum ad salubria loca se transferre, ubi sperata voti incolumitas cum oportunitate loci et cum clementioris aeris beneficio naturae proveniat et paterno statui congaudet expectatio filiorum. Confortetur igitur ex mutatione loci viri robusti complexio et patrias oras hilariter adeatis in quibus vos lac educavit infantiae Minervae cultus edocuit et promovit adultum; ibi sub aequalitate poli, temporis vernante temperie, infirmitas quae incumbit in omni suo genere cursum inveniat, sicut expedit patienti; propter quod nos, vobis prius salubriter restitutis, laetificabitis filios qui etsi passo compatimur, revera cum patiente langores nostros ex aequo non indigne portamus, praestolantes in brevi summo desiderio refici vestrae resumptae rumoribus sanitatis.

[Page 309]

n. 13

Praeteriti laboris angustias, quas patientibus nobis hactenus invida Roma suaserat, cum varie voluntates Imperio semper varientur, et actus Viterbiensis nequitia suggerente periculum et laborem de alpibus Lombardiae, de novo gustavimus; quibus, divina clementia quae fessis dat requiem, licet ipsas per regni refrigerium crederemus reprimere, superatis, ad curiam prosper reditus nos reduxit incolumes, ubi de vestris renovari successibus expectamus.

n. 14

Aperi labia mea, Deus, et tenebras loquentis illustra ut sit effiix sermo meus et ad audiendum aures demulceat auditorum. Sparge rorem tuae gratiae supplicanti; infunde vocibus unctionem ut qui in cursu praesentis vitae atteritur de tua gubernatione laetetur. Intret in conspectu vicarii tui sancti, ista quae offertur oratio et te desuper inspirante, in oratione huiusmodi miserationis

plenitudinem prosequatur. Prolixa doloris mei pagina nova tangat corda fidelium, et qui patientis fletu non flectitur, ad compatiendum supernae pietatis affectibus excitetur. Eram dudum fama dives et abundabam in prosperis; eram prae principibus in patria singularis, cumque mihi in statu fragili nil deesset et fortunae fallacis eventus me ad fortia roboraret, direxi oculos fallaces ad grandia et impetu coepi petere potiora. Sic quod, cum cor appetendo calesceret et ad dignitatum regimen ambitiosus animus aspiraret, mox fortuna ad casum asperitatis accendit, mox ad certamen attrahit, mox ad tentationes innumeras excitat, ut vel tentationum jaculis illum torquendo confoderet vel eum sibi per improvisa certamina subjugaret, quae laqueum tetendit ut aspiranti sperata subtrahat et idem ad habita de caetero non recurrat. De parvis tandem vocatus ad grandia, de infimis ad excelsa promotus, illic inveni poculum amaritudinis ubi sumere speraveram somnum pacis et ibi ferculum felle mixtum ubi recipere decreveram incrementa virtutum. Propter quod dies facti sunt mihi obnoxii, menses vacui et horae instabiles status mei. Oderunt me mei[Page 311]

iniquo odio et statuerunt insidias in obscuro; illi paraverunt pedibus meis laqueos qui comedebant mecum hactenus panes meos; illi obtulerunt mortis in calice poculum quos dudum praefeceram sine prece; subtraxerunt mihi conjuncti gratiam et abstulerunt subditi illam modicam quam obtinueram praelaturam. Defeci in cursu currentium, et comparatus sum cineri et redactae sunt cervices in lutum. Inopinatis casibus conteror et dies mei transeunt quasi cursor. Abbreviatus est dierum meorum terminus et tempora mea praetereunt quasi fumus. Multiplicata sunt vulnera et decreverunt vitae meae tempora velut aqua. Virtus mea quasi nebula deletur; spes non subsistit, mutor facie, dolore torqueor et ad praeterita quasi navis transiens non revertor. Vita paulatim deficit, et residuum erucae sub brevi locusta consumit. Adhuc in auribus meis terroris est sonitus, adhuc attoniti sunt oculi cordis mei, adhuc dolor loquentem afficit et illum plaga pestilens non relinquit; adhuc maledicentes circumdant me lanceis et transfigunt viscera jaculis pungitivis; adhuc addunt vulnera super vulnus ut fiat in amaritudine luctus meus. Concepi enim dolorem quasi parturiens, sed est semper coram oculis meis plaga recens. Confractus sum quasi vas figuli, et adhuc non cessat laqueus inimici. Ex fletu vultus intumuit et spiritus tristis angustiantis ossa siccavit. Per singulas noctes infestat me lectulus meus; turbant somnos curae, sunt infestae vigiliae horis singulis vitae meae, esus horribilis, potus tristis, ludus exasperans, visus gravans, incessus pestilens, status laedens. Nube visus obducitur, et auditus prae doloribus impeditur, tactus fremit, et odoratus non discernenda discernit. Mens pungitur, caro dissolvitur, animus cruciatur, et cor meum non caret onere cuncta desiderans in dolore. Educunt plerique sagittas de pharetra, verbera super oleum molientes;[Page 312]

addunt verba ironica dicentes: «Hic littus inaniter bobus arat, dum locum in paradiso ecclesiae sic expectat.» Sedentes in insidiis perturbant itinera gradientis, detrahentes mihi nocte non dormiunt et in occulto latibulo ad occasum languentis se abscondunt. Excitant in oculis meis pulverem, et super vestes proprias mittunt sortem. Expectat mens noxia quod cadat humerus de iunctura, sperans quod ramus ab arbore praecidatur. Cernunt quod transeunt dies mei et quod non sit qui sanet vulnera conturbati. Lux patientis exstinguitur, meis doloris accenditur et afflictionis asperitas augmentatur, tanquam non sit qui opem conferat et qui jacenti dexteram suae miserationis impendat. Cogitationes variae succedunt in me eo quod non est qui eripiat a languore. Sinit languidum medicus et non sanat unctionibus vulnus ejus; mens in diversa rapitur et etiam propria non sanatur virtute. Cor iugiter fatigatur, virtus indeficiens non redditur tremulo et non est qui misereatur et conferat

alimenta. Non inveni in sylvis siliquas: invadit inedia costas meas. Non inveni in mari pisces nec in fontibus aquas dulces. Non inveni in portu pacem nec etiam tutam in tranquillo littore stationem. In pratis herbam non reperi, umbram in vallibus non inveni, non farinam in cistartiis et oleum in lecythis. Perdidit virtutes solitas et siti perii secus aquas; amisi cordis dulcedinem et defeci frigore iuxta ignem. Intuentur me obliquo oculo seniores et derident me continue iuniores, et corrodit reliquias alienas in turbine qui consuevit propriis abundare. Et sic qui speraveram vitasse tenebras, adhuc tenebrosas video vias meas. Per hoc itaque malecredentes quod oriantur spinae pro ordeo et tribuli pro frumento, fel pro balsamo et vappa contemptibilis pro clareto, expectant quod lugeat ille qui premitur et quod ei esca desiderabilis denegetur. Expectant quod in speratas[Page 313]

cadat insidias et pro ipso in domo domini non sit panis; expectant quod pro illo qui est consumptus angustia, in dominica vinea non sit uva; expectant quod deficiat mentis oculus et pro eo in domo domini non sit cibus. Expectant quod adhuc claudicare debeat in suis semitis qui vinctus est funibus paupertatis. Expectant quod a casibus non eripiat pauperem qui justo iudicio iudicat totum orbem. Expectant quod cadentem non erigat, eo quod illum asperitas doloris inclinat. Recogitent qui mala cogitant quando pullis corvorum negavit escam qui in altis habitat et firmat fundamento stabili totam terram; quando servis suis rorem negavit gratiae qui servat ostiis suis mare; quando negavit pauperi elemosynam qui respicit terram et tremere facit eam; quando non fluit in sitientem fons fontium et in egente non eget qui tenet in sublimibus principatum. Revolvant secum qui talia in cordibus meditantur quando Petrus petra Ecclesiae et janitor coeli illos repulit quos vocavit et eos deseruit quos assumpsit, quando petentes gratiam a Christo ab ipso passi sunt in petendo repulsam, quando perdiderunt mercedem laboris et operis petentes subsidia pietatis, quando ejus vicarius, pater orbis, inhumanus extitit creaturis, quando in mundi hujus statu instabili non est secutus vestigia Dei sui, quando non peperit quod concepit, quando quod incepit non fine desiderato conclusit. Quis post Petrum sic petra fortitudinis extitit? Quis sic pro fidei Christianae defensione pugnavit? Quis sic sancti institutor est ordinis, quis sic sectam diligit novae prolis? quis sic educat providos? quis sic exaltat egenos? quis sic curam erit pauperum? quis sic placet per opera pia regi regum? quis sic in omnibus viis suis opera pietatis exercet? qui me reddit inopem et molestiam corporis efficit sufferentem? Consurgat ergo pater, quasi fulgor meridianus ad vesperam[Page 314]

et sacro sanet medicamine plagam meam, miserationis suae expandat radium ut respirem cum reputaverim me consumptum, et quo magis status est ambiguus, eo alterius patris fiat provisione securus. A patre factum (sic) vocatus est filius et in ipsa vocatione consumpsit tam propria quam stabilia et mobilia fratris sui. Pius sermo de patris pectore procedat et in me hora vespertina clarescat. Alii senescunt tempore, ego autem senui non diuturnitate temporis, sed dolore. Tollat mortis amaritudinem clemens pater et umbram producat in lucem. Non est incurabilis dolor meus ut eum sanare non valeat pia manus. Lactabitur si ille subsidia misertus porrigat cui plaga pestilens nunc occurrit. Recedet umbra cum subito prorumpet aurora. Respirabit servulus cui miserebitur ejus dominus, nec privetur sanctae pietatis subsidio adhuc positus in obscuro, nec relinquatur in tenebris subditus custodiens vias ejus. Quousque conferat pulsanti gratiam, ab ejus sacris pedibus non divertam. Roboretur brachio fortitudinis qui factus est viribus imbecilli; qui pudore grandi deprimatur, non absque paterno munere moriatur. Quis est qui cogit amnes ne defluant et fontes uberes ne decurrant? quis est qui tegit solem ne splendeat et patrem ne filio rorem suae benedictionis

impendat? Ergo cesset obstaculum ut caritas
perficiat opus suum.[Page 315]

n. 15

Magistro Petro de Atino scriptori nostro, canonico Atinatensi,
rectori ecclesiae sancii Marciani de Atino Soranae
diocesis. Cum sicut nobis significare curasti, bonae memoriae
L. episcopus Aquinas ecclesiam sancti Marciani de
Atino tibi auctoritate felicis recordationis G. papae praedecessoris
nostri duxerit conferendam, in contradictores
vel rebelles excommunicationis sententiam proferendo
tuque in ipsius possessione diu fueris pacifica et quieta,
nos tuis supplicationibus inclinati, quod super hoc ab
eodem episcopo factum est ratum et gratum habentes,
dictam ecclesiam tibi auctoritate apostolica confirmamus
et per scripta praesentia committimus, non obstante quod
canonici de Atino post collationem hujus quemdam ex ipsis
de ipsa ecclesia investisse ac eam cum J. judicis Petri de
Vinea nepote, qui pro eorum se gerebat praeposito, auctoritate
propria communi mensae postmodum temere deputasse
et id juramento firmasse dicuntur; quae et quicquid
aliud de ipsa ecclesia vel bonis ejus in tuum gravamen et
praejudicium fuerint praesumpta, nullius decernimus existere
firmitatis. Nullus igitur, etc., nostre confirmationis et
constitutionis, etc. Datum Lugduni, idus octobris, anno VI.
Dati sunt ei super hoc conservatores abbas Casemarii
et prior sancti Dominici Verulani et Sorani diocesis «ut
ipsum non permittant contra confirmationis et constitutionis
nostrae tenorem ab aliquibus molestari. Quod si non
ambo, etc. Datum ut supra».[Page 316]

n. 16

Episcopo Terracinensi. - Dilectus filius magister Petrus
de Atino scriptor noster in nostra proposuit praesentia
constitutus quod dudum ad... abbatem sancti Constantii
de Aquino ejusque collegam a nobis litteras impetravit
per quas mandabamus eisdem ut ipsi magistro vel procuratori
suo ejus nomine capellam sancti Germani de Sora
ad collationem abbatis Casinensis ut dicitur pertinentem,
amoto ab ipsa J. clerico, nepote judicis P. de Vinea, qui
eam cum aliis personalibus, ecclesiis et beneficiis detinere
dicebatur contra canonicas sanctiones, auctoritate nostra
conferrent ac ipsum in possessionem ipsius ecclesiae inducerent
corporalem, contradictores, etc... Verum cum
de praedicta capella scriptum sit pro alio sicut fertur, ac
etiam per eundem Casinensem abbatem adeo sit in possessionibus
diminuta quod super ea nullum aut modicum
speret commodum reportare, ut nostra gratia effectum non
careat sibi petiti suppliciter provideri; mandamus quatinus
eidem magistro Petro ecclesiam sancti Petri ad cellas Teanensis
diocesis vel aliquid aliud de beneficiis J. praefati
quae habuit in provincia Terrae Laboris cum cura vel sine
cura, quod idem magister duxerit acceptandum, auctoritate
nostra conferas et assignes, ipsumque vel procuratorem
ejus, amoto ab eo dicto J. vel alio quolibet detentore,
etc., etc. Dat. Lugduni, kalendis aprilis, anno VI.[Page 317]

n. 17

Innocentius, etc... magistro et fratribus hospitalis de
Altopassu Lucanae diocesis. Ex tenore vestrae petitionis
accepimus quod quondam magister Petrus de Vinea, cui
tunc temporis tanquam praepotenti officiali quondam F.
imperatoris non poterat sine gravi jactura resisti, aspirans
ad ecclesiam et domum vestram sitas prope civitatem
Capuae ac pauperum et infirmorum usibus deputatas, illas
sibi a vobis concedi frequenter cum instantia postulavit;
et tandem illas cum aliquibus pertinentiis earumdem
accipiens, quoddam hospitale praedictae diocesis cum pertinentiis
suis spectans ad... Lucanum episcopum pro supradictis
ecclesia et domo nomine permutationis vobis et
hospitali vestro concessit, praefato episcopo hospitale ipsum
ad jus suum sicut antea fuerat processu temporis revocante,
..... eo tunc praecipue in illis residente partibus
qui non solum erat terror humilium, sed sublimium
personarum, nec etiam obstante si bona ejusdem P aut

ecclesia et domus supradictae per nominatum F. aut officiales
seu fautores ejus occupata extiterunt...

Datum Perusii, III kalendas decembris, anno VIII.[Page 318]

n. 18

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio
magistro Andreae de Episcopo civi Capuano salutem et
apostolicam benedictionem. Pura fides quam ad nos et
apostolicam sedem habere dignosceris, nostrum instanter
sollicitat animum, etc. Hinc est quod cum Conradus
natus quondam Frederici olim Romanorum imperatoris
tibi destitutionem domorum et aliarum possessionum
tuarum intulisse dignoscitur, pro eo quod ipsi ecclesiae
mente stabili adhaesisti, etc., unam de startis de Belasois
quarum alteram magistro Petro de sancto Herasmo civi
Capuano duximus conferendam, nec non et demos cum
viridario, arbustis et terris aliis eisdem annexis prope
ecclesiam sancti Francisci, quae fuerunt quondam Petri de
Vinea, etc.

n. 19

Eodem modo scribitur venerabili patri Ottoboni sancti
Adriani diacono cardinali hoc adjecto: «Cum nepotes[Page 319]

vestri filiis nostris linea consanguinitatis sint conjuncti,
confirmationem verae donationis felicitis recordationis Innocentii
Papae super bonis quae fuerunt quondam Petri
de Vinea, in forma quam dilectus vester et noster magister
Rostandus nobis exposuit, vobis per latorem praesentium
destinamus.»

n. 20

Viris elegantissimis, magni Cesaris domesticis, sensu
et moribus praedotatis, dominis magistris P. de Vinea et
T. de Suessa, magister T. animi devotionem. In scolis
nostris jocosum quodam incidente litigio, de nobilitate generis
et animi probitate facta est contentio quae illarum
videretur esse major; et hinc inde satis probabiliter
disputatum. [Sequitur epistola longa, argumentis ad
morem temporis refecta; et ita concluditur:] Demum si
nobilitas est quaedam laus ex meritis parentum proveniens
et solae virtutes merentur, merita ex virtutibus acquiruntur,
ex qua re est in virtutibus nobilitas. Et si per
medium a probitate tannini comparantur (virtutes), habeo
igitur probatum probitatem modis omnibus esse nobilitati
generis praeferendam.[Page 320]

n. 21

Rationalibus apulis Riccardus de Montenegro.
Monitricis induta vocabulum et sollicitantis repraesentativa
misterium vestra nuper ad nos amicabilem venit epistola.
Quae licet duplici conquestione nos pungeret et nostram
in duobus redargueret tarditatem, eam tamen amore
mittentium quo decuit honore recepimus, et ne committere
videamur quod dampnare deberemus in alios, libenter
audivimus quae duorum inculcata monitio persuasit.
Sed si veritatis indago respicitur et scribentis
pensatur intentio, informis querimoniae forma videbitur
et in neutro dampnabitur accusatus; cum si vestra dilectio
nos de dilata satisfactione redarguit, pro nobis instantium
negotiorum et temporis qualitas evidenter alleget
quae bursam nostram habitudine proprietatis excutens,
nedum hactenus satisfacere de debitis non permisit, sed
et novis astringi nos mutuis de necessitate coegit. Si
vero nepotem de contumacia praeter inducias sibi datas
impetitis, ipsum et juvenilis motus, tardus provisor utilium,
et dominica frequenter sibi commissa servitia condecet
excusare. Licet igitur quamplura suffragia confoveant
causam nostram, suffragiis verumtamen cedimus
accidentalibus, renuntiamus auxiliis, liti concludimus et
vestram in omnibus, ut vobis, magister Petre, ex veteri[Page 321]

contracta notitia loquamur audactius, qui utique quicquid
sumus offerimus, placare proponimus voluntatem.
Dilectionis itaque vestrae modestia sic nobiscum se gerat
civiliter, sic nostrae possibilitatis moderetur habenas, sic
facultatis limites metiatur ut in debitore conservet amicum,

et cum quietari non posset ad praesens nisi aliena subjectione solutio, in amico si placet non aggravet debitorem.

n. 22

Vobis, non alii, pie Cesar cedit ad gloriam et honorem quod me totiens redditis per vestras literas gloriosum: quasi dignus sim quod de gloria vestra glorificer, et de prosperis successibus vestris exultem. Equidem nihil mihi sic optabile posset afferi, sicut incolumis status, felix processus, et insignis triumphus ejus a quo sum, et sine cujus iudicio nihil sum, sub cujus umbra vivo, magnificor et honoror. Hec, inquam, dum mihi contingunt, nihil ex me mihi remanet, quod me beneplacitis vestris non obliget et mandatis exponat; et novit Altissimus, quod in his vivere, sub iis senescere cupio, et dummodo placeat, mori concupisco. Ad hec, clementissime principum, ne celem in me quod stimulat, data venia, timens loquor quod in literis vestris quidam me favor terruit, videlicet ubi dicitis:«Hortando mandamus[Page 322]

quatenus circa servitia nostra, et maxime rationum nostrarum te geras more solito sollicitum et attentum, quia licet tibi super iis socios adiunxerimus, serenitas nostra tamen tibi tantummodo noscit inhaerere.» Fateor, domine, quod ex verbis istis favor grandis resultat, nisi contrarium innuant, quod pigrum scilicet arguant vel feriant negligentem. Ad quod si est delator, aggredditur vox libera innocentem, et si homo vel angelus est, qui sibi super his placuit, etiamsi nomen habuit, tamen anhelitum perdidit inter filios veritatis. Et certus sum quod quantumcunque sit de latere, qui contra me lasciviat, si votis meis Altissimus faveat ut pedibus vestris assistam, iniquitas adversus me oppilabit os suum. Det autem Dominus et cito vaniloquiis istis finem, ut visus eorum vos doceat et relatus moram abbreviet, patrem ad filium, benefactorem et dominum ad fidelem reducat.

n. 23

Super eo deberemus in te acutioris stilum reprehensionis invertere quod suspicaris nos favere detractionibus illusoris. Sane non modicum nobis displicuit quod nostrae clementiae litterae de tua susceperint suspicione repudium,[Page 323]

et quod ad incongruum retractae fuerint intellectum; sed patienter pro Domino omnia ferimus, in vaginam extractum gladium reducentes, quia non licet amplius legis reparare severae judicia ubi nobis ad misericordiae viscera levis successit disciplina.

n. 24

A. pater Petro de Vineis filio. Inter vos et me, filii, licet induxeritis otia calamis ut triumphalibus auspiciis sub divo Cesare vacaretis, adtamen, si non fallor, ad ea scripta restringitur quae vel in tractatum exiliunt, vel effluunt in commentum. Sic itaque nil vetitum agitur, si mutuis affectibus alter ab altero nostrum aliquando salutetur, saltem ad hoc ut confortetur pater de prospero statu filii, et certificetur filius de valitudine patris. Aliquot namque diebus morbum quo crucior, ad id coegit discrassia, quod jam vivis posthabitis inter mortuos tabescebam, donec sub quodam susurro levis aura perflaret, gloriosam illam victoriam redolens, quae tropheis rivalibus subegit rebelles. Super hiis autem quae prima fama celebris profudit organa veritatis, redditus sum liber ex mortuis; fremitus in me quievit languoris, et melioris status jugiter convalescit successus...

n. 25

A. patri Petrus de Vineis filius (responsiva). Si familiarem filii manum, pater, habere desideratis ad literas, philosophari desinite, deponite Tullium, et rhetoricae modulos relegate. Scio tamen quod impossibile flagito, quod sublimitas montium tacta non fumiget, nec petita[Page 324]

cordibus cithara digitis organizet; verum potest simplicioris scriptoris officio redimi peregrina simplicitas quam vobis innata subtilitas non admittit. Dum ergo profunditatem putei vestri metior, et haurire desidero, funiculus

deficit, et sic ad marginem putei sitiens hydria necessario revocatur. Frequenter apposui manum ad calamum ut patri rescriberem, sed dum ejus scripta considero, de rescribendo despero. Haec est occupatio vera, quae scribentis ingenium hactenus et non dexteram occupavit. Inter tot namque vicissitudines negotiorum et temporum, saltem horae modicae scripturae subiecta laudabilis non defuisset habilitas, si mentis egenae debilitas non fuisset; nec ad tam sublime patris examen inflatam aut rudem mitti decebat epistolam, quam justo postmodum concepto iudicio contempni per consequens filius crederet. Certe nec protuisset huiusmodi literam destinare, quae dum tanti lectoris indignam inspectione se redderet, in sui solummodo visa principio abjicienda potius quam legenda despectivis oculis censeretur. Nec tamen ex hujus presentis epistolae pater obstupescat audacia, quae vestes non deferens nuptiales et rhetoricae nuda coloribus auditorii vestri ostium propulsat impudens. Praemisit enim hanc simplicem sequentium literarum futura simplicitas ut temporis a vobis edicti veniam et acuti remissionem examinis impetret, cui si securus conceditur aditus, strata frequentior aliis subsequetur. Inquietare praeterea nimis frequentibus et familiaribus literis quietem patris et domini filius verebatur, priusquam oblata securitas familiaritatis audaciam tradidisset. Stans (?) igitur securus et simplex, nullam incurrere metuens ex securitate superbiam vel ex simplicitate contemptum, patris jussionibus hilaris et libenter obediam, ut in conspectu serenissimi principis de ipso serenam, cum licet et expedit, faciam mentionem; quod hactenus etiam, novit Altissimus, faciebam[Page 325]

injussus, fidei vestrae constantia suggerente materiam, et circa vos benivolentia Caesaris audaciam ministrante.
n. 26

Expectabam filiali zelo de domo paterna recipere nova salutis et gaudii, quibus recrearetur animus castrensibus negociis occupatus; ineratque mihi sollicitudo continua aliquem de compatriotis meis videre nuncium bonum venientem de regione longinqua, qui vitam parentum doceret filium, de salute coniugis et natarum patris laetificaret affectum. Meam verumtamen expectationem moestus patris funeris rumor adveniens vehementius conturbavit, expectata sustulit gaudia, meque totum dedit fletibus et lamentis. Dolebam namque per quem existentiam sumpsi patrem, meis votis ademptum, sed justi causa doloris mea viscera retorquebat, quia tibi creditrix natura maturatos dies suos brevare disposuit, patri non assisterem in ultimis laboranti, ut migraturum patrem filiali aspectu reficerem et qui paternae senectutis baculus fueram, paternum extremae munus benedictionis accipiens,[Page 326]

pias patris obeuentis manus supra caput meum flebili devotione tenerem, ac deinde paterno feretro matri praevis exsequiis patris filius obsequiosus adessem. Cumque non fuerit hoc permissum, ut matris fletibus una cum coniuge et filiis sociaret, auditis tamen cursus paterni rumoribus, effusis lachrymis et corde turbato defuncti animam orationibus piis amplexens, in eleemosinarum erogatione Domino commendavi, vacans interim lachrymis et moeroribus, donec per dominos et amicos meos piis monitis revocatus, in vita ac salute vestra potissime respirarem, dum mihi fuit recta moderatione propositum quod secundum ordinem et beneficium naturae, pater utroque superstite filio, visisque filiis filiorum, exigente maturitate temporis, in manibus vestris, coniuge meisque filiis pro me patre praesentibus, in quibus meam poterat imaginari praesentiam, diem clausit extremum, bonum post se famae testimonium relinquens, et secum gerens individuos comites, bonorum testes operum quae patravit, ab infirmitate continua quam passus fuerat transmigrando. Verum, quia me decet una vobiscum suae animae reminisci, et consolationem ad invicem in Domino reportare, vestram maternitatem et sororiam dilectionem deprecor et exhortor, quatenus tu, mater, una cum filiis, tuisque nepotibus, quorum omnium

vitam apud Dominum tuis procuras orationibus et salutem, in Domino consoleris; ut nos quoque, frater et soror, qui tua post patris obitum benedictione fovemur, moerore deposito, qui nullam defuncto videtur utilitatem afferre, et nobis superstitibus salutis posset impedimenta praestare ac anxietatem renovare continuam, alterna recreatione consolationis ornamenta sumamus; ut hinc inde mutuis literis aura confortationis aspiret, et in domo nostra omnium dolore ac luctu remotis, optata vigeant communis auspicia sospitatis.[Page 327]

n. 27

Socero et socrui suis domino L. et dominae A. P. de Vinea, etc. Cum pervenerunt ad audientiam meam nova de obitu N. dilecti filii vestri, cognati mei, tactus dolore cordis intrinsecus dolui et condolui valde vobis; utpote qui bonum de ipso fratrem amisi, et lumen oculorum vestrorum a luminibus vestris anxior in eo fuisse sublatum. Fleui quoque prae dolore nimio; oculi mei faciem lachrymis maduerunt, quod uxori et filiabus meis tam dilectum collateralem decessisse cognovi, qui absentiam meam una vobiscum commorans supplere poterat, ad consortis meae solatium et natarum. Continuatis ergo in ejus memoria diebus pluribus fletibus et dolore, vidi quod frustra dolebam et quod redimere non poteram mortuum effusione continua lachrymarum, meditatus potius ipse mecum, quod cum sortis humanae debitum solverit, licet fatali casu et mutato ordine parentum vota turbaverit, et dies nequiverit protrahere longiores, sui memoriam, quam sors amara peremit communibus dimisit intercessoribus adiuvandam; ut cujus vila nos carere contigit, pro eo teneamur ut vivat potius orare quam[Page 328]

flere. Venit enim vobis et mihi quem filium fere assumitis, filii vestri quem sortis affinitas mihi charum fecit, mors ipsa potissimum deploranda, quod se dulcibus annis immiscuit, et iuventutis florem morsu diro praescidit. Quia vero dispositioni divinae obviari non potest, et animam ejus debemus et possumus eleemosynis potius quam lachrymis adjuvare, cum nec nos deceat in dolore modum excedere praetaxatum, ne nomen Domini qui dedit et abstulit exasperari contingat, supervacuis intabescendo doloribus; quanquam non possim paternum et maternum in discessu tam dilecti filii revocare dolorem, quem vestrae sperabatis dimittere superstitem sepulturae; audeo tamen filiali vobis devotione suggerere quatenus vobis, mihi et uxori ac filiabus meis quae vestrae sunt, paterno consulentes affectu, quantum propter sortis humanae debitum et labilem conditionem mortalium, moerorem vestrum moderari potestis, vestrae ac nostrae velitis providere saluti; cum in superstitibus filia et neptibus vestris, me quoque, qui vitam et consolationem vestram plus filio, si dicere liceat, diligo et affecto, possitis plenarie consolationem accipere pro defuncto; quem si modo quolibet redimere valeremus, non parceremus laboribus aliquatenus vel personis. Sed ubi a nobis irrevocabiliter est ademptus, et orationum nostrarum auxilia praestolatur, in superstitibus consolatione recepta, suspiria et fletus vestros ad orationum subsidia convertatis; illud inter humana desideria solatium habituri quod pro honesto sui gestu et continentia, per quam se omnibus praestitit diligendum, bonam sui recordationem post fata dimisit.[Page 329]

n. 28

Prudenti viro magistro P. de Vinea, Blanca uxor quondam ... cum recommendatione, etc. Tetigit me Domini manus, et apprehendit me indignatio irae suae, ut quae fueram viri solatio destituta, praematura mors filii viduam iterum viduaret. Ideoque duplici contritione contrita, singulare quaero in vobis dolori meo remedium, discretionem vestrae me fiducialiter recommendans. Ad haec sciatis quod Nicolaus futurus gener vester per Dei gratiam restitutus est plenariae sanitati, ita quod innaturali pallore ab ejus facie recedente, incoepit finaliter sibi

fieri sanus color. Praeterea quia credo vos paterna provisione prosequuturos negocia domus meae, non porrigo vobis preces super aliquo speciali; sed ut generaliter quid expediat providentes, filios meos et filias habeatis recommendatos in omnibus sicut pater.

n. 29

Nobili mulieri dominae B. P. deVinea salutem et consolationem quam potest et debet. In praemature filii tui casu, quo percussa doles et sauciata tristar, impleas naturae debitum, sed divinae correctionis imperium non contemnas. Nec tamen usque adeo, licet intus efferveat, exaggeratus sit dolor, ut contra Deum provocata, quodammodo videaris te vindicare velle cum lachrymis, et irata in iudicem potius quam correcta credaris, praesertim[Page 330]

cum habeat Dominus quod clamanti respondeat, et habeat consolator quid offerat lachrymanti. Nam ille qui suum communi ratione repetiit, iste dilectionis maternae consolamen superstitem tibi concessit sufficientem numerum filiorum. Ad quorum omnium bonum me libenter et hilariter offero affectione paterna sollicitum, et amica provisione fidelem in posterum reservabo; quorum unum, si concesserit Dominus, natura futurum mihi promisit filium et agnatio reliquos filialis affines.

n. 30

Vocatus nuper ad presentiam nostram magister Petrus de Vin. pro instantibus Excellentie nostre servitiis, quae personam suam specialiter exigebant, domesticas et festivas primitias nuptiarum quae in conjugii vicinitate tripudiant, mandatis parendo dominicis, interrupit. Cumque domum suam et consortis suae novae constantiam, cujus erat in suo pectore cura major, dum custodes incertos hospites nollet ad hoc vel potius dubitaret admittere, socrui suae, de qua prae caeteris confidebat specialiter et fiducialiter commisisset, quae licet in totum[Page 331]

virilem supplere non possit absentiam, nihilomus tamen abinde non discedit; dictus magister nostro culmini supplicavit ut domum et filios socrus ipsius quos ex causa praedicta deseruit, sub nostra protectione recipi mandaremus. Cujus supplicationibus inclinati, fidelitati tuae praecipiendo mandamus, quatenus domum, terram et filios mulieris ipsius non permittas ab aliquo molestari, sed ipsos in eorum iuribus, auctoritate nostri culminis, manuteneas et defendas.

n. 31

Ex litteris tuis, frater, quas apud Ortonam de manibus T. gratanter accepi, orta est mihi laetitia plenitudo, ubi sub novo coelo et inter acervos novarum mores et linguas, tam dulcis fratris lepidis me recreationibus visitarent, nec aliquo minus gloriosum fecere legentem quem ex eis dijudicavi meritum nec privatum fratris affectibus etiam in remotis. Et hic est verae germanitatis zelus, purae fraternitatis affectio et sincera sinceritas dilectorum. Ad hoc dum mittentis nomen legi suprascriptum in margine, tecum protinus una fui, nec obstitit mediatio interjectae telluris quin in ictu oculi transcursis tot spatiis totus essem. Dum vero consilium persuasionis tuae oculo insatiato relegi, in tali proposito amplexus sum et[Page 332]

novi affectus tuos ad tuum, et consideravi quantus sit fervor tuae dilectionis ad fratrem, in quibus omnibus gratificor tibi, si gratiae rependendae sunt ab aliquo sibi ipsi. Sed attende tamen quam injuriosum sit huiusmodi pugnam repetere ubi vel victum se noverit vel enormiter actum in fugam. Non enim sine verecundiae nota, sine pudoris infamia accessus ad omissa repetitur et repetitio ad prohibita intentatur. Nunquam vidi compeditum ad compedes, nunquam audivi ad captantem captivum a jure postliminii voluntarie rediisse, et in brutis hic sensus est ut nunquam per se soluta revertantur ad camum quum vix etiam coacta supportant. Annon recolis, ut ludum immisceam, quam ingeniose, quam saepe quamque libenter equus ille rectus ambulabat et modicum exuebat camum aut frenum quod portabat a

capite, ut semper et curatoris astuciam et patroni quandoque cautelam indocilis dissolvendo deciperet? Nunquam tamen eumdem meminisse semel saltem per se frenulum rehauisse. Quid ergo? Numquid homo quem in modico Deus minoravit ab angelo et prudentiorem filiis lucis in generatione sua testatus est, inferior erit intelligentia brutis? Numquid homo rationalis quem genuit et lactavit licet sub crasso aere patriaque, vernilem quam omnia fugiunt liberatus repetet servitutem? Solus enim freneticus portat funem ex quo ligatur. Respice insensibilia inanimata et miraberis omnia mirabiliter appetere libertatem. Si crescenti plantulae pondus incubat, nonne vidisti multoties quod quadam sagacitate declinat obstaculum et perimi non patiens in liberum se semper conatur aerem explicare? Si velis, poteris ex aliis omnibus colligere[Page 333]

argumentum. Et haec omnia quae facta sunt ad nostram doctrinam, facta sunt ut semper nos componamus ad illa. Unde igitur ego natus ex homine libertatem hanc quam diuturnis suspiriis, anxietatibus, votis et desideriis meis concessit Omnipotens, vitare non debeo ne amittam. Sic enim criminaliter offenderem concedentem.

n. 32

Ecce sanus scribit vobis quem desperatum in recessu vestro dimisistis potius quam infirmum. Plura vobis et latius scribere [voluissem], sed festinancia latoris praesentium non permisit. Scribo tamen quod necessarium occurrebat quod cum Guillelmo nepote meo, communibus voluntatibus et utilitatibus hinc inde concurrentibus, de dominis cambium faciatis, et caetera.

n. 33

De mandato imperiali facto per iudicem Petrum de Vineia scripsit P. de Capua:

Fridericus, etc., Thomae de Montenegro iusticiario Principatus,[Page 334]

etc. Insinuante Johanne de Vineia cive Capuae fideli nostro, nostra serenitas intellexit quod multa de bonis cappellae nostrae Sancti Petri ad Curtem, quam specialem reputamus inter cappellas alias regni nostri et eam de nostra sibi contulimus gratia majestatis, pro malitia temporis retroacti et ob negligentiam eorum qui cappellam ipsam hactenus tenuerunt, a tempore regis Guillelmi secundi consobrini nostri felicitis memoriae usque ad felicia nostra tempora, [sunt] occupata, locata, alienata illicite ac distracta in praejudicium iamdudae cappellae nostrae et non modicam laesionem. Cum igitur etc.

n. 34

Gaudeo si prospere valetis et vivitis et omnino deprecor ut incolumitatem vestram in aliqua mihi litterula nuntietis. Dolui (novit Deus), fratres et amici karissimi, quod magistrum A. tertium vobis socium Capuae ex inopinato vobis fatum commune subtraxit, quum bonae indolis juvenem et amicitiae liberalis fati sevities invida noluit esse superstitem ut a dierum suorum dimidio revocatus[Page 335]

necessarios et amicos in amore desereret, quibus nundum pleno coeperat esse solatio; unde merito conqueramur eum vita destitutum in florido vitae cursu.

Scio magistrum nostrum et unicum benefactorem magistrum P. de Vineia de tanti amici casu fuisse concussum, quum ingentes affectus animo non sine causa conceperit quod vinea sua tres palmites ex una vite fertili protulisset et dignos in Caesaris praesentia stiparet e cariorum suorum gremio tres adultos, honestatis et vitae suae tres aemulos et sequaces, eosque ex tanto praeceptore unam eandemque pariter habuisse doctrinam, unum affectum in tribus coaluisse personis et nescii quaerent et conscii mirarentur. Felix pro certo societas et unitas illa trium quae a praeceptoribus et patriae moribus in nullo desciverat, ut inter indigenas et concives suos unicam sibi gloriam et laudem acquireret nec careret invidia quod per tantum artificem scientia et devotione prompta gratiam in conspectu principis ad secretorum assumpta participium meruisset. Quia igitur, fratres

mei, depositum suum repetiit qui commisit, et speramus quod vere confitens ad requiem ex labore transierit, sumendum est ex illius carnali depositione solamen ut in ejus praecipue transitu vitam nostram corrigamus. Exinde quod incerta nobis semper hora permittitur, cum nichil sit incertius hora mortis, reminiscamini, etc...[Page 336]

n. 35

Utrique notario G.Petrus de Vinea salutem. Habet haec litera breve legationis officium: primo ut illis quibus mittitur salutem gratam offerat et devotam; secundo ut priusquam de civitate Capuana discederet, me sanum et yla rem ivisse dicat ad balnea; tertio dicat sociis quod ad ipsorum servitia vehementer aspiro, dummodo pusillanimitate tantummodo me requirere non formident.

n. 36

Pulchrum exordium de violis
Cum veris initio, telluris gremio gravamine pubescente, ad recreationem spirituum cum quorundam comitiva intra purpurei nemoris amoena quae variis et diversis floribus natura vestiverat, delectationis otia duceremus, circumvagantibus undique nostris sensibus, inter florum varietates violas invenimus copiosus praenitere, etc...[Page 337]

n. 37

Descriptio virtutum rosae et violae, et que sit praeponenda.
Quae vestra mihi scripsit excellentia, etsi jocosa sunt, profunda tamen meis sensibus videntur et ardua, quia in rebus similibus quae proprietatis effectus habent occultos, praesentiam inveniri satis extat difficile, praesertim cum natura occulte operetur in talibus et humanum iudicium, quod plerumque involvitur, non attingat substantiam veritatis. Nam et in hiis quae corpore minima sunt, magis virtutis latet affectus quam in illis quae habent corporum vastitatem. Apis enim exiguum animal est, sed mirabile opus ejus quis enarrabit aut quis sensus dijudicat, non video et etiam vix intelligo, quia illa talis connexio, si audeo dicere, non minus est quam miraculi quam naturae. Magna igitur et maiora quam credatur sunt vestra quaesita, sed quia tam excellentis dominae jussionibus parere desidero quantum est humano permissum ingenio, aggrediar propositum enodare. Omnis namque substantia triplicem corporalis de se habet investigationem, videlicet a materia, forma et effectu. In quibusdam enim materia superexcedit formam, in quibusdam forma materiam, in pluribus effectus utramque, et hiis etiam aliae dispositiones accedunt quibus substantia declaratur. Rosa siquidem et viola in materia conveniunt, sed forma differunt et effectu. Differunt etiam in aliis proprietatibus, hoc est per prius et posterius; differunt etiam quantitate et ex hiis itaque supradictis praeter materia investigari debet quae sit praesentia unius ad alteram studio sensus et etiam rationis. Sensu namque percipitur quod viola prima petit campum, et ita ratione prioritatis dicitur esse cunctis floribus praesentia. Unde legitur quod tantum de tribu Juda fuerunt reges in Ierusalem pro eo quod in transitu Rubri maris prior tribus illa transivit. Ergo quia prior tempore, ipsa sibi prioritas vendicat principatum.[Page 338]

Praeterea primogenita est inter flores et primogenitis benedictio debebatur. Item pro eo quod minor [est] quantitate, non sibi detrahatur, quia dictum est: in minimis major gratia reperitur. Item temperatas habet qualitates et aequalis complexionis gaudet effectu. Odoris fragrantiam porrigit valde gratam, et ut breviter mores ejus concludam, humilitatis vestigia repraesentat. Verum quia diversorum est diversa sentire, sunt qui rosam nituntur praepondere ratione majoritatis coloris et odoris. Altior quidem surgit, magis diligitur et carius possidetur, et quia communior est ex eo quod divisiones recipit in duas species, merito acquisivit plurimum dignitatis. Nam quanto aliquid communius est ut habetur in naturalibus, tanto dignius est, et ideo ex hac praehabundantia quod alia est alba, alia rubra et viola una sola specie contenta est, a rosarum fastigio minoratur. Unde concessa sibi

prioritas minime rosae praeiudicat, quia et solem praecedit aurora, nunquam tamen solari excellentiae adaequatur. Item igneum, habet colorem, odorem. mirabilem, accingitur multitudine frondium et extollitur plusquam viola. Effectus insuper non minus efficaces habet quam viola, plurimis commodis distributa. Verum quia effectuum consequentia prior est in rosa quam in viola, violae rosam sentio praeponendam...

n. 38

Haereditario domino suo Conrado Dei gratia invictissimo Romanorum regi et regni Ierosolymitani haeredi,[Page 339]

Petrus de Vinea omnem devotionem et fidem. Oblatum mihi per latorem praesentium fratrem S. regale clenodium gaudium attulit, sed stuporem ingessit. Unde mihi hoc quod domini mei filius in me respicere dignaretur? Subarrhasti me, domine mi rex, annulo devotionis et fidei, quanquam hoc nulla causa cujuslibet necessitatis exigeret; ego enim servus tuus et filius ancillae tuae. Quum illud nec aetatis robustae perfectio postularet, suasit hoc tamen industriae paternae successio et illa praecipue regibus innata nobilitas per quam, Cesaribus virtus influit ante diem.

n. 39

Illustri regi Sardiniae Petrus de Vin. Confortare, domine, et viriliter age ut quod [de] te multorum tenuit opinio, veritas attestetur nec regiae prolis animum inoptata negotiorum multitudo confundat. Ecce enim quod ad consummationem omnium desideriorum nostrorum nobis imperialis potentia procul dubio conjungetur...[Page 340]

n. 40

Domino magistro justiciario P. de Vinea. Ignis incendium quod ultra quam licet ultro progreditur, olei adiectione non indiget ne in dispendium evagetur, et iracundiae motum quem causa non provocat, augeri iusticiae colore non expedit ne transeat in furorem. Sic et Romanae curiae pelagus quod modicus ventus exagitat, commotione nautae cui regni navigium imperiali provisione committitur, commoveri, praesertim rebus ut nunc se habentibus, non oportet. Rogo vos igitur, domine, cujus obsequium ex devotione sincera in conspectu principis placuit, quantum in vobis est, turbationem omnem quae ex collisione tam sublimium gladiorum posset emergere submoventes, praesertim hoc tempore quo negotio totius Italiae imperiali provisioni commisso posset periculum imminere, sine speciali mandato principis aures et animum summi pontificis nullatenus perturbetis.[Page 341]

n. 41

Recepit cum lacrymis tui seriem rescripti manus mea quam tua mihi nuper dilectio destinavit, et quamdam quasi mixturam doloris et gaudii subsequenter insinuata per eam in meam notitiam deduxere, dum sensibus meis constanter constitit per eandem quod te de infirmo resumpsit firmitas sanitatis. Compassus quidem tibi sum in dolore non modicum, novit Deus, et in convalescentiae gaudio congavisus. Non injuste verumtamen tuae credulitatis vota si nostrarum mentium acies dirigatur, secundis in parte successibus caruere, cum a te hoc anno speratum fuerit quod postquam ab imperiali curia discedebas nullius consiliis acquiescens, casus in aegritudine nullo modo pati posses. Nunc ergo confidens in visceribus cordis tui, quod cogitationes hominum vanae sunt et quod solus Deus est omnium rerum salus et nullius loci fasces facit et distribuit sospitatem, age gratias semper Domino Deo nostro, cum multis haec infirmitas fuerit vita et ejus tibi beneficium reservaverit.[Page 342]

n. 42

Jocunditas mihi et exultatio exuberant quotiens obsequio famae vos benevalere cognosco. Etenim solempne est mihi vos colere, vos amplecti. Inde est ut mihi ad plenitudinem cedant gaudii quae circa vos sunt prospera. Postuletis igitur quod possit amico et quod expediat

erogari.

n. 43

Suo iudici Peregrino P. de Vineia, etc. Placuisse mihi quod in infirmitatis acumine constitutus tui praesentiam habuissem. Sed postquam me posito inter utramque fortunam, dextera Salvatoris deflexit ad salutem, si commode posses, vellem libenter quod nunc obtenta convalescentia gratius me videres, ut prout mecum in examine valitudinis positus saepe tractaveram, coram te disponerem de rebus meis, cum decentius videatur providere[Page 343]

salutis tempore quam repentinis casibus subjacere. Audivi verumtamen, ut egregii marchionis Lanceae missae litterae Cesari testabantur expresse, quod in facto Novariae servitium fructuosum satis et efficax per te imperiali culmini sit collatum. Propter quod cum in praesentia ejus favorabiliter non immerito videaris, nollem quod per absentationem tui in hac parte tibi afferretur aliquod nocumentum. Nam si Papias nequiverit fieri vel Vercellis vel alibi ubi se major habilitas dederit, praesentibus ambobus in curia id poterimus, concedente Domino, salubriter adimplere. Incolumis existas et alacer, sciturus me per Dei gratiam restitutum integrae sanitati, licet debilitas quae remansit provida refectione corporis egere videatur ad tempus.

n. 44

Ad abolendam malorum nequitiam repertus est rigor iustitiae, per quem simplicitati consulitur innocentum et nocentum fraudibus obviatur. In medio residet iudicialis auctoritas ut quos amor iustitiae a malo non revocat, coerceat severitas disciplinae. Amicus est ille iudex iustitiae qui sic in uno punit excessus, cum per impunitatis speciem non aperit viam excessibus nec culpam extendi patitur in exemplum, immo per supplicii similitudinem interdicat caeteris aditum delinquendi. Si poenam meretur[Page 344]

aliquis ex debito, dominus P. non transibit impunis qui vincula debitorum suorum quibus dominum A. reliquit implicitum statuto termino non dissolvit, et iuramenti praestiti foedere post terga relicto, certo termino faciendi transgressionem inivit iuramenti. Mora non prorogata post terminum approbationem perjurii praedicat in aperto! O mira mentis oblivio quae sic dictum P. immemorem reddidit quod oblitus est a nexibus debitorum absolvere hominem illum qui se illius debilis impedit ut ille rediret ad propria expeditus! O mira severitas quae sic severum effecit eundem quod sibi et proximo non pepercit et offendit proximum non compatiendo homini qui patiebatur pro eo! O mira peregrinatio sensus quae fecit ipsum moribus et iustitia peregrinum, quod credidit alium debere solvere quae suis usibus ipse consumpsit. Propter haec, viri nobiles et prudentes, etc. (Caetera desunt.)

n 45

Nobili viro domino Rogerio de Amicis P. de Vineia. Veniet ad vos notarius Rodolphus de Podio cum imperativis litteris et commendatitiis ab amico. Ipsum igitur vestro conspectui gratum reddant iubentis imperium et affectio commendantis.[Page 345]

n. 46

Magistro Rodulfo de Podio domini imperatoris notario. Non solum ex bino actu qui consuetudinem solet inducere, sed multiplici, sicut scitis, specialiter vobis scripsi ut semper mea onera relevetis. Igitur onus istud expeditionis celeris latoris praesentium quod requisissem si praesens fuisset, vobis absens impono ut inveniatur me in vobis. Sic enim et mihi consuetudinem obtentam servabitis et gratum me acquirere amicum.

n. 47

Domino Symoni Vento P. de Vineia. Injuriose secum actum a vobis vir nobilis Synibaldus de Fossaceca conqueritur qui, cum curialis sit, a curiali non debuit molestari, praesertim quum negotium quod inter vos et ipsum agitur, ponere sit paratus in manu curialium communium.

Non decet igitur vos in hoc vestro novo dominio,
nedum curialem, sed nec quemlibet alium indebite
molestare.[Page 346]

n. 48

Domino G. de Falarino suus P. de Vinea, salutem. Video
quod apud me Salernitanus non es, sed verus amicus,
dilectionis tuae constantiam facto potius quam verbo
commendans. Exemplum enim dedisti mihi ut et ego
faciam quemadmodum tu fecisti. Vive itaque, amice carissime,
sospes corpore, laetus corde, opulentus in rebus,
et in negotiis meis ad quorum promotionem te ultroneum
exhibes non rogatus, illam quam lex amicitiae
postulat diligentiam procurationis appone.

n. 49

Valentinensi electo. Quod vester, immo vestrissimus
haberi debeam si grammatica sustineret, fida latoris praesentium
relatio suggeret qui magnum vos in ejus obsequiis
coram magnificentia principis praesentavit, per
quem negocia vobis sub illa fiducia recomendo, quia
negocia commendata nobilibus indubitatae consummationis
sortiuntur effectum.[Page 347]

n. 50

Suo magistro Rofredo de Benevento, suus P. de Vinea
novae relationis gaudium et veteris devotionis affectum.
Adventum vestrum ad curiam ante vocationem expedire
credidimus. Nunc autem credimus oportere, ne vocans in
vocato se contemptum, et imperans per vocationis litteras
habeat se deceptum. Igitur, ut breviter me expediam,
vel venire socerum expedit, vel generum non remitti, etc.

n. 51

Prudentissimo hominum suo tanquam domino, domino
magistro P. de Vinea Theodorus philosophus salutem et
in multa commendatione seipsum. Quantum tripudii
mihi esset si vera de vestro statu desiderabili expectationibus
meis aliquis nunciaret, nec pagina, puto, caperet
nec lingua referre valeret. Tamen in consolatione spiritus
et convalescentia corporis significare velitis esse[Page 348]

vera ex vobis, ne vestram videam circa me friguisset
igneam caritatem. Et ecce in nostri memoriam de zucaro
violaceo plenam pixidem mitto vobis, ut aliquando me
non tradatis neglectui qui nollem a vobis aliquo intersticio telluris abjungi.

n. 52

[Magistro Theodoro Petrus de Vinea.] – Quod continuis
nos visitatis exeniis, amiciosem vobis amicum ex
hac causa non facitis, cum adjectionem recipere nequeat
pleniludo. Illud tamen exeniorum vestrorum dulcis et
utilis continuatio vestra facit quod a nobis occupatio negotiorum
continua vestri memoriam non abducat...

n. 53

Si verum est quod praeterita sint notitia praesentium
et praesentia futurorum, non vereor ut quum dudum
apud vos noticiam familiaritatis et gratiae nactus sum, ex
gratia vestra aliquid mediatio temporis vel jactus absentiae
mihi interemerit. Cautionem quam etiam in me, si
recolitis, triplicis arrae stipulatione firmastis, dum in
forti stamine sensi robur, in violaceo colore fragrantiam,
in curro (?) pondus et in saphiro virtutem, devotionis,
fidei, amoris et constantiae me jugiter servare mandastis
ex dono. Servavi quidem et illibate servabo, et ecce[Page 349]

praesto sum reddere depositum vobis cum fenore, commissum
cum lucro et creditum cum usuris, nichil aliud
per haec vobis offerens quam meipsum, rogans etiam hic
ubi sum habere me specialem ad servitia vestra velitis et
uti me non aliter quam re vestra. Brevibus verbis me
vobis offero, ne puritatem cum prodigis verborum obtenebrem,
et praesertim cum a me ad vos in quem habetis
jus merum dominii, nova non habeat oblatio locum.
Cum requirere placuerit, animum meum comprehendetis
infallibiliter per effectus.

n. 54

Audientes prosperitatem principis et salutem laeti laetis

scribimus ut a laetis nobis laeta sicut cupimus et de quibus cupimus et cupitis, rescribantur. Statum igitur ipsius et prosperos actus ejus, immo rumores curiae qui hic varie referuntur, sub ea quam habetis certitudine nobis petimus nunciari, rogantes ut a volendo et potendo vos non faciat loci remotio inaudaces, quia ad volendum et exequendum quae vultis erimus in absentm promptiores.[Page 350]

n. 55

Inter caetera quae tam de plena salute corporis quam de aliis accidentibus mihi per Dei gratiam pro voto succedunt, in uno tamen videor facientibus vobis sustinere defectum, quia de salute vestra non possum frequenter sicut cupio recreari. Si hoc unum adesset, cuncta mihi ut volumus prospere agerentur. Recordamini quia ex quo personam vestram non vidi, litteras non accepi. Sed scire potestis et etiam sono vocabuli a graeco protracti recte perpendere, quod epistolae missiones dicuntur, et ideo non tam praesentium sed absentium adjumenta sunt amicorum epistolae. Quid ergo fuit, quid obstitit ut absentibus nobis tamdiu nulla mihi a vobis littera mitteretur, quae servum vestrum fessum hinc inde negociis et sub panno tenui nichilominus solis obstantibus fervoribus anhelantem, leni aura de vestra salute spirante mulceret? Ceterum etsi me in similibus accusatis, iudicium dispar est. Nam propter infirmitates multorum me ad multa cum paucissimis nostris remanente et propter hoc multipliciter occupato, morbo etiam quasi universaliter fervescente, dum turbarer ob hoc et multum pavescerem, cum a publicis vacabam negociis, libenter mihi in privatis[Page 351]

parcebam; faciebam tamen quod poteram et fas erat, videlicet vos per omnes ad partes ipsas venientes nuncios salutando. Ideoque quia credo vos ex iis convicisse, nisi forte alia penes vos exceptio lateat, quae mei allegata proponentis elidat, quicquid huc usque fuerit, quicquid obstiterit, pro Deo rogo ut amodo mihi non faciatis in huiusmodi parcitatem, quia gravissimum gererem nec tale delictum veniam mererelur si in culpam similem similiter iterum caderetis.

n. 56

Responsiva ad praecedentem.

Peccarem in filio et in devoto delinquerem si patris fidem in praesentia praestitam servitori absenti non offerrem, cum praesertim legam semper in registro memoriae nec intelligere negligam quanta me semper honorificentia praevenistis et, ut tractentur aliqua, quanta sollicitudine procurastis ut a lecto resurgerem quo languebam. Igitur quam lucrati estis uvae vinum et de messe quam defendistis a pluvia fructum, si quem dare potest, congruum colligatis, ne impingatur vobis quoddam quod nolo dicere vel contemptus, si eam penitus duxeritis omittendam, a qua etsi nondum plenos manipulos, grana saltem colligere valeretis, praesertim cum apta sit jugiter dare pro posse vobis fructum suo tempore graciosum. Rogo praeterea ut memoriam mei non absorbeat interjectio Scyllaei maris in vobis nec consideretis si placet quanta profunditate quae latens est marina Caribdis involvat, sed quam brevi spatio claro hinc inde lumine subito tellus utraque sit divisa. Praeter haec si quid acceptum vobis largiri potest Liguria, licet felicitatem ejus depravet infelicitas incolarum, requirite; quia non deerit Ebreo quid offerat gratum domino ex Egypto, cum defectus habere non valeat locum sub principe glorioso.[Page 352]

n. 57

Ad pacandum motum et animum principis quem aemulorum invidia detractionis contra nos flatibus reddidit inquietum, cum exeniis placidis verbisque suasibilibus ad curiam sine morae diffugio dirigi providimus gressus nostros, summopere admonentes ut si qua in regis curia nuper de statu Siciliae fuerint innovata, vigili nobis studio per vestras litteras intimetis. Quare donec ex hiis nobis certitudo facta non fuerit, secundum intersigna Messanae conducta, abesse non disponemus nec

n. 58

Domino... Panormitano archiepiscopo. Sanus pater praesentibus culparetur si non sinistra exciperet, quod languentem october a primo statu depulit, ad quem nec januarius hactenus revocavit. Patrem utinam roboret sanitas, prosperitas foveat et gaudia comitentur, nec tamen longius abscedat a filio, cui si praesentia redditur, ferrei habilis [id] quo gravatur.[Page 354]

n. 59

Provideat circumspectio vestra ne in canonem amicitiae incidatis vel potius incideritis, quo cavetur ne transeant mentes dilectorum cum loco, ne quaevis oblivio facie coeli mutata subrepat. Diu quidem et multum praeter amoris morem siluistis ad patrem et calamus vester tacuit ad amicum, ubi de vobis ipsis nihil certum misistis nec saltem sollicitastis eum ad odorem verae dilectionis recreare quo grata consuetudine pascere. Sed forte ad hoc vel defectum allegabitis vel incusabitis negligentiam nunciorum. Certe si controversia sub iudice verteretur, de jure elideretur utrumque; sed cum haec et alia terminanda in utriusque praesentia suspendamus, ecce ut plena omnia sciatis de nobis, accincti sumus venire ad curiam, et ut apertius intelligatis, venimus proposito irrevocabili et voluntate firmissima jam tenentes pedes ad iter. Ut de hoc vester animus non vacillet, ecce praemittimus effigiem nostram et non dubiae[Page 355]

stipulationis cautelam... latorem praesentium qui arra est et solutio certa pro nobis, rogantes ut personam nostram in persona recipiatis ipsius et in figura ejus nostram effigiem habeatis, ipsum in omnibus, etc...

n. 60

P. de Vineae eidem significat imperatoris animum, suadens ei quod cito veniat.

Cum omni devotione vidi litteras vestras et statum vestrum juxta vota prosperum et salubrem ylariter intellexi; desideria vestra non patiens ignorare quod communis dominus noster serenissimus imperator, ut optatis, mente et corpore prosperatur, remoto Aman procerum et aulae turbine et ad ponendum. calcaneum in praesentia clericorum in quos data sibi dudum potestas extitit coacto, ut ab hiis quos per fas et nefas condempnaverant judicetur. De Mardocheo vero qui se absentavit a curia imperatoris impatientia sponsae suae omnes qui spem in eo posuimus, pro absente languemus expectantes ut redeat et suae praesentiae lenitate a pristinis affatibus excitata continuo reficiat anxios. Usquequo, pater, vestris erit inutilis mora vestra! Sane si sic expedit et ecclesiae etiam votum exegit reditum vestrum, tempus est ut ad curiam cujus estis alumnus, quae diu vestri lactis alimenta suscepit, mentis oculos revolvatis ubi cotidie reponebatis in horreis Domini manipulos pietatis, pauperes et debiles, pupillos et viduas misericorditer adjuvantes. Nec erat insuper vestris inutilis status vester, qui clamant nec inveniunt adiutorem. Haecce interim immature suadeo, nec aliquid vestris infallibilibus propono consiliis, licet prae oculis vestris cuncta quae iis adjacent adjiciam confidenter. Caeterum ut pauca suggeram sapienti, multa locuta famae subtrahenda sunt et linguis detrahentium occultanda.[Page 356]

Consideretis igitur, si placet, materias redeundi et quod pro reditu vestro consultius videbitur consueta providentia procuretis. Me vero vestrum sciatis ad omnia et in iugi cogitatione manere, donec iuxta desiderium meum reditum vestrum audiero procuratum.

n. 61

Idem archiepiscopum eidem quod resumptis viribus ab infirmitate suum properabit adventum, cum recommendatione cujusdam. Propter verba labiorum vestrorum ecce incepimus et persequimur vias duras. Veniemus et venissemus citius nisi illa infelix Panormitana civitas nos per caloris intemperantiam et per insultum etiam reumatis impedisset.

Sed expedit ut ab ea resumptis viribus quantum possumus properemus. Sciatis praeterea quod transeunte cum universitate eo modico quod promissum nobis in Syria fuerat et in Apulia datum, a quo tale quale vitae subsidium habebamus, aliis etiam adminiculis in promotione illius hominis noviter amputatis, in solis et puris remansimus intellectibus, nec erat nobis aliquis in diversorio locus. Jam nil aliud restat nobis nisi ut carrum quem viatores subivimus, sub ea qua intravimus macie repetamus. Caeterum ecce homo quem de capa in mantellum convertimus, ad vos venit sperans ut capae simplici, immo nimis tenui et nimium depilatae praebeatis auxilium adportandam, ut locum ad cuius regimen datur protegere valeat a turbine et pluvia. Sollicitudini enim ejus nil deest quin laudabiliter inceperit et bene laboret, si in auxilium suum favor intercesserit amicorum. Unde[Page 357]

pro Deo juvate eum modis omnibus, ut potestis, ut sentiat vestrum levamen, qui devote celebrat nomen vestrum. Audietis praeterea quod vobis dicet et secundum quod decuerit et expedierit docebitis eum facere quod videritis faciendum.

n. 62

Idem eidem excusando se de mora; exprimit causam morae. Ad negligentiam vel contemptum nobis imputare vos nolumus, qui exhortati per vos frequenter et moniti ad curiam sub quadam tarditate venimus. Causam enim morae felix illa vel infelix Panormitana civitas nobis dedit, que suis semper male consuevit respondere hospitibus et nunc suo pontifici sic respondet, et illorum quos praevenire credidimus facti sumus [ex] impedimento sequela. Exercens enim in nos pestiferas vires suas propositum itineris nostri suo tempore nos prosequi non permisit. Sed ecce resumptis viribus tarditatem praeteritam praesenti festinancia redimentes, ad pedes imperatoriae majestatis accedemus, rogantes ut per vos, quantum licet, causam morae ad reditum nostrum sciat.

n. 63

Archiepiscopo Barensi Petrus de Vinea et R. Porcastrella. Nos duo quo vobis unanimes profectuum vestrorum promotio[Page 358]

facit unum, unanime vobis consilium mittimus ut processum quaestionis super ecclesiam Beati Nicholai de Baro saltem usque ad adventum nostrum ad curiam differatis, interdictum vestrum contra volentes adire praedictam ecclesiam editum remittentes. Quod idcirco consulimus ut de corde principis omnis circa vos evellatur rancoris occasio, eum causa non subsit.

n. 64

Amicitiae novellae sinceritas quae a vestrae curialitatis effluvio amicabiliter traxit exordium, statim studium scribentis allexit ac inextricabili quadam dilectionis ymagine Jacobinum animum informavit. Processus tamen habitus caritativis argumentis arguitur quod ibi me vestra praecessit dilectio ubi vos in amorem credideram praevenisse. Verum eum hoc ex sinceritatis favore processerit, sic continuo roboretur ut ita me universaliter admittatis in vestrum, cum ob vestrae dilectionis instructum, tum ob honorem per vos exhibitum summopere, quod nulla in me particula serviendi remaneat particulariter offerenda.[Page 359]

n. 65

Absit mihi domestica vinea quod ita sit sterilis animo sicut verbo, quia si non esset tolerabilius suus non dicerer, et ipsa vel ipse meus competentius taceretur. Hoc, inquam, absit remotius, ut suus non dicatur alteruter ex duobus quos una provincia genuit, et una terra lactavit, et incrementis sequentibus non multum dispar provectus arrisit; et adhuc etiam absit et tertium, ut lingua non redoleat inter istos affectum, et haustus vocis non auriga sit operis, ut mutuo sui dicantur, nec sint: haec inquam inter mores homines abdicant et natura proscribit. In his itaque si Petrum aut Jacobum negligentia feriat vel maculet culpa, perspicacitas vostra mundo jam experta

discutiat, nec, quasi patris verenda rideat, censuram restringat: non enim pudet argui patrem a filio, si peccavit. Reor tamen quod me tuetur exceptio, quae tam peremptoriis quam minoribus subducit aegrotos, et diem prorogat etiam, dum poenalis instantia moram accusat. Cum enim multis morer occupatus majoribus, qualem me dimiseritis oblivio non obduxit. Collectis ergo per calculos mensibus, usque nunc docebit vos veritas, qualiter non solum mihi, sed et multis in me mors remedio fuerit, et vita tormento. Quid itaque mirum, si tunc non salutavi quem diligo, dum in me crebris accessibus[Page 360]

pullulante sola desperatio vivendi viveret et salutis? Sic igitur in vos invehor dum accusor, et primo secundum Evangelium infirmus fui, et non visitastis me, quod utinam in vobis senatus superior quasi culpam non arguet, nec neglectum solum id judicans obstupescat! Ha fili, fili, quantum multis est amarum silentium, quorum loquela dulcescit et probat regula, quia augmentatur per similia simile, et assumitur secundum materiam quae tractatur. Amaricavit me morbus dum fremuit, nec minus Petri scribentis officium adversus me, dum suspendit. Sermo tamen prolixior, quem posset materia texere, breviatur, et de culpa vel offensa si extitit, pace data, rogo quatenus de triumphalibus auspiciis domini et prospero statu vestro patrem Petrus frequenter laetificet, nil annectens excusatorium sic dicendo: «Ha pater, pater, quem gaudia distrahunt, hunc alludere calamo non permittunt.» Fateor, sed tempus in hujusmodi non per momenta sic tollitur, ut quies vel otium non alternet, alioquin defectum concluderet ille versiculus: Quod caret alterna requie, durable non est, Totum ergo remittitur, et nihil ex praeteritis imputatur, dum modo Petri per litteras suos Jacobus confortetur.

n. 66

Idem eidem et super eodem. Semper crescit culpa, quamdiu differtur emenda, et mora quae ingruit, donec purgetur, morosior judicatur. Olim, credo, scripsi ne diutius sub hac mora languescerem, et in vobis claustra silentii precatus sum reserari, quae mihi longo jam tempore dum ostiarius clausit patri, filius amarum vulnus infixit, cui recta medela nunc paratur, ut praescripto silentio mutus hactenus jam loquatur.[Page 361]

n. 67

Item scribit Petro dominus Capuanus, et primo laudat eum, et postea mordaciter reprehendit. Nondum me salutaverat epistola quam misisti, cum ex duabus missis a me non levis querela perstreperet, tanquam eas in incertum direxerim, ut per arida climata gelidum aera salutarerent. Ideoque se relegatas potius causabantur quam missas, dum ad illum receperant legationis officium, cui sensus et probitas quietem invident, magisque sibi domesticant discursus quam status, quem sic per fastigia sublimia distrahunt, quod modicum in eo minoribus familiaritatibus relinquant. Igitur dum querelis hujusmodi mentem divellerent, ac si mihi veris objectionibus conclusissent, tua subito responsalis se obtulit, et indicto silentio murmuri, spiritum in me pacificavit quiete. Nec mora, nexus tarditatis rumpitur, facies epistolae revelatur, ridet species quia nisi defuerit colorum varietas, figurabat picturam. Sed quam primum per clausulas diffunditur oculus, miratur legentis studium, si potuit in nomine tale ingenium concipi, quod tantam verborum pariret majestatem. Volebam (fateor) turbam quae aderat postico fallere, ut familiarius mecum essem, ne tam dulciloquii vel stilla deflueret, quae legentis sensibus raperetur. Credis ne potuerim, quin citius odor vineae domum repleverit, quandoquidem in facie Jacobi, quam aliqui nondum viderant, Petri paginam jam legebant. Fit concursus ad lectionem, urgeor, oblectat series, mulcetur auditor, sed sudant ingenia, dum satagunt provehi ad alta tribunalia styli. Occurrit tandem ille versiculus: Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

Sed beatus qui intelligit, neque curam negligit; sed dum vacat surculis insertis, surculos sibi inserit ex electa vinea[Page 362]

Petri: erit tandem ut talis insitio propaginetur in vitem, quandoquidem ex magisterio iudicis quisquis familiariter legerit acinos, cito certo certius germinabit racemos. Haec credo pauca sufficiunt, ne scribentis gloria penes me videatur neglecta, sive quod humiliatur ad veniam, ubi conscientiam non arguit culpa, sive quod in verbi cythara patrem filius, sanus languidum, fortis debilem confortavit. In finibus tamen istis, quia metam sibi non assignavit epistola, forte gestiens calcibus lascivire, cogor longius progredi, ne mihi quid inhaereat ex illius scoria dicti: ubi scilicet durum et impossibile jactitas ut ad increpanda patris eloquia non exurgas. Pudet verbi, quo sibi contrarius pungitur et quisquis post veniam contumeliosus offertur, praesertim si patrem increpet filius, quae contumelia non redimitur hirco vel pecude, sed tanquam crimen maximum, corripitur morte. Et certe si terrerent plerosque filios tonitrua scripturarum, etiam si facies eorum patres conspuerent, oculos irreverentiae non levarent. Redeat igitur ad se filius, et sic secum cognoscet quod extra se lapsus eum linguae portavit. Hoc enim rectius esse potuit cordi flebile et oculo lachrymosum, ne surreptum tibi patrem vana causaretur opinio, tanquam in te didicerim eventus discernere, ut plauderem prosperis et terga darem adversis. Die tamen, si recolis, huiusmodi scholae limina sicubi videris plantis Jacobi trita? Audeo dicere: poterit in amicis et specialiter in te, fili mi, de constantia crimen ingeri, sed nunquam mutabilitas exprobrari. Non credo talem imaginem quod de me sculpat veritas, etiamsi penes te mens ingeniosa coloret. Ideoque potuit sequens clausula de cordis atrio non erumpere, ut irrigationem domesticae vineae translatam in alias diceret, ex quibus sic lambruscas colligo, quia de uvis famesco. Amen dico tibi, tales nescio, quanquam ex lambruscis non semper sit usus sterilis, dum vinum[Page 363]

liquor colorat pallidum, et in floris substantia grato saporat odore. Caeterum non intelligo unde locus fuerit tam gravi querelae, ubi nil sum conscius quod inter amicos et proximos in me debilitaretur affectus, quin Jacobum Petri et Petrum Jacobi profiterer. Quae sane professio, firmis provecta radicibus, ita senuit olim in juvene ut quotidie pubescat in sene. Valeat ergo Petrus meus et vinea mea, et quiescat in hoc calamus, ut inter amicos et proximos vel vicinos, Petrus apud me nulli scribatur secundus.

n. 68

In hac epistola magister Petrus de Vineis confitetur se culpabilem, unde petit veniam.

Pater mi, quum terribilia mihi verborum vestrorum sublimia mittitis quorum nec tactus ardorem manus sustinent, nec oculi possunt tolerare fulgorem, non sunt hominis oculi lincei nec humeri gigantei, quod sermonum vestrorum profunditatem inspicere et sententiarum pondera valeant sustinere. Vix aliquando postquam a vobis abfui, lingua vestra se mihi levem exhibuit, vix se manus vestra pacificam, quin contentionem verborum proferret epistola, vel correctionem virgae dextera minaretur.

O quam blandus et efficax fuit ille primus meae culpa delator!

O quam veridici testimonii testis exceptione qualibet major, qui sic atrocem injuriam filii detulit, sic veraciter comprobavit, ut radicatam in fundo puri cordis offensam evellere filius, proh dolor, jam frustra laboret!

Certe, pater, si vidissent oculi vestri coram se de filio quod aure aliis dicentibus audivistis, non sic irremediabiliter visa visu colligere quam audita concipere debuissetis auditu. Sed ut manifestissime pateat, nimis declivis et fluxibilis via est auris ad omnia, nimis tenax, dum[Page 364]

facile verbum ingreditur, et ingressum digeritur citius quam vomatur. Indulgeat ei Deus, qui patrem sic credulum commovit in filium innocentem, nec miremini quod ignosco tam leviter circa me tam graviter delinquenti.

Induxit hoc etenim non culpa vel veniae levitas, sed exempli cupido, quo potiri vos, pater, libentissime cuperem, ut sicut ego deferentis misereor, vos delato similiter ignoscatis, ac si forsitan (quod absit) in tantum offensa circa cordis vestri nervos radicata convaluit, ut aliquatenus erui vel evelli non possit, utque, quod est severius, defensionis copiam, quam nulla delatis calamitas abstulit, denegetis, in hoc saltem mihi vestra paternitas, licet irata, consentiat ut suppresso quantum libet nomine delatoris, cuius aut quorum non sum ego prorsus ignarus, delati criminis qualitas detegatur. Et si de me licet taciti quaeritis quid exinde postquam scivero, nisi causam amaritudinis consequar, respondebo, vel in vero motus vestri laudabo justiciam, quanquam forsitan veniam laudare non possim, vel in falso meam innocentiam commendabo. Consequar etiam adhuc aliud quod tum audita commissi facinoris qualitate, vel desperabo de venia, vel satisfactionem quamlibet imparem reputabo; nec vobiscum postea, sed mecum ipse conflagam, et pugna vestra, etiam me jacente, desideratum victoribus exitum sortietur. Desinetis postmodum aures meas verborum vestrorum tonitruis propulsare, nec voluntatem meam accusabitis amplius, nec provocabitis voluntatem, dicentes quod sive velim sive nolim patrem, compatriotam, concivem vos habeam, dominum et amicum: nec praesenti sub virga diceretis hoc filio, quod absenti per literas intonatis. Dicite mihi, quaeso, pater et domine, quando et qualiter ego unquam hoc volui, quod beneficium patris, conversationem civis et puritatem amici, si placet vobis hoc scribere, recusarem; imo si in aliquo patri dicenti liceat

[Page 365]

contradicere filio, prorsus contrarium procuravi, adeo quod de hoc solum vereor ne me apud vos amici mei vel inimici potius forte detulerint, quod circa me patris affectum, concivis gratiam et amici puritatem a diebus aliquibus citra aut enervatam invenerim, aut (ut mihi met blandiar) retardatam. Finiam igitur, et jucundiori fine perficiam quam incoepi; veniam expeto si loquendo profusus, si scribendo forsitan amarius dolentis filii et innocentis conscientiae vena defluxit; et aperta voce clamabo quod me vos habere patrem oporteat, concivem expediat, et delectet amicum.

n. 69

In hac epistola concludit dominus Capuanus, et consolatur, laudando eum de dictamine.

Inter nos jam sufficit verbis agi, Petrus sit Jacobi et Jacobus Petri: imo sic fit utriusque alteruter, ut prospera dum contigerint, quasi plena promptuaria eructent ex hoc in illum, et inter unum et reliquum verus amor dividatur per semissem. Super his hactenus lusit invicem calamus, sed lyra dulcisona juvenis psallere senem fecit, per quod patris discussit rudia filii docta manus. Sint igitur haec inter nos, quasi terram cordis praesciderit verbi vomer ad cultum, semenque sparserit affectus ad fructum, ut herba deinceps coalescat in segetem, et in culmo spica proficiat, ut gravescat. Fient autem haec, si partus conceptum exerat, si suscipiat formam materia, et circa nos si quis esurit, spicam quam produximus, colligat qua fruatur. Annon sic habet scriptura: «Qui frumentum abscondit maledicetur in populis?» Absit ergo quod Petrus vel Jacobus frumentum favoris et operis, eum alteri expedit, alter obtegat sub aristis, quae sunt detractum aculei et mendacii punctiones. Stillent ergo montes dulcedinem quasi tales fecerit nos Deus in nostris,

[Page 366]

quia lac et mel colles fluent, si ex nobis quos caro proximat, carnis debitus vigor alat; salva tamen fide per omnia, ne quid voluntatis pereat, nec quid de jussis praetereat dominantis, contra quem si quis impetit, mundi et sanguinis necessitudo pellatur. Pro Deo, fili, quia Deo servies, nullus apud te, qui meus es, serviatur extraneus, ut patrem dedigneris judicem, si quis meum judicem offendat eorum. Super hiis inquam N. organum ad filium debuit esse patris.

n. 70

Si liber apud te superscribitur in quo sub paragraphis diligentium testimonia distinguuntur, ibi, ni fallor, praesul Capuanus sculpsit ut inter alios praecipuus tituletur, etc.[Page 367]

Petrus de Vinea eidem archiepiscopo significat quod praesentavit exenia sua imperatori, confortando eum in aegritudine. Renitente consilio quorundam ex nostris et nimiam zeli vestri perfectionem conscientiae scrupulis adscribente, factum est, pater, quod imperastis, quia et quantitatem missarum rerum circumspectio principis habuit et circumspectio qualitatem missionis attendit. Serenitatem etiam vultus ejus cum audivit archiepiscopum Capuanum [non adhuc ita desperatum], lator praesentium nuntius vester vidit. Et nichilominus affectum ipsius epistola vobis remissa testatur, quoniam ab intentione jubentis et verbis dictantis industria procul dubio non recessit. Vos igitur, reverende pater, qui dominis servire fideliter et placere devotis utiliter didicistis, placeatis etiam nobis vitae vestrae telam desperationis acutae novacula non praecidit, consuetis et debitis medicinae remediis confoventes. Nec sit vobis idcirco mori solatium, quod sit propter aegritudinis taedia longius vivere dolorosum. Me autem, si tamen patri morienti superero, vestris amicum in morte relinquitis quem vobis devotum revera habebatis in vita.[Page 368]

n. 72

Fredericus archiepiscopo Capuano confortando ipsum in infirmitate sua.

Recepit nostra serenitas delegata tui viventis exenia gratius per te ipsum quam si legata tuae supremae voluntatis haec eadem testamentarius distributor aut quivis haeres legitimus delegasset; ac in eis non tam rerum relictarum inspeximus quantitatem quam relinquentis affectum, et ipsius extremi judicii consideravimus qualitatem quod apud te, prout evidenter agnoscimus, conscientiae tuae fidelis integritas compulit et beneficiorum nostrorum grata memoria quam agentis in ultimis etiam spiritus retinebat, induxit. Et quum sicut audivimus, adhuc te lectus adversae valetudinis teneat, nec in totum evanuit spes salutis, ad resumendas convalescentiae vires, recepto praesenti hilariter nostrae confortationis antidoto, tanto debes instantius aspirare quanto salutem tuam nulla sicut accepimus desperatione praecisam, quam pluribus fructuosam et specialiter nostris fore sentis obsequiis opportunam.

n. 73

Magistro G. de Tocco Nicolaus de Rocca. – Quia virum virtute conspicuum alloquor, verba vellem dirigere condita si possem scientiae condimento, ut quod simplex scribentis affectio non valeret, demulcentibus saltem littera comitata suffragiis suavius insonnaret. Quod mihi[Page 369]

licet imperitia deneget, posse prohibeat et subrepat oblivio, index tamen voluntatis devotio cognoscatur. Cum igitur, sicut scire vos autumo, cunctaquae constant, pater et domine, data sint homini, facta pro homine, subjecta homini, sibi concessa [est] desuper cunctis potentia dominandi, sed eum diversorum sit diversa sentire, diversis datur hominibus diversa fruendi rebus opinio: alteri qui quantumlibet divitiis affluat et honore grandescat, largitatis virtute succinctus, liberalitatis dexteram aperit, devotorum amicorumque precibus flexibilis, non elatus; alteri qui quanto magis habundet in opibus, parcitatis marcore perstrictus et cupiditatis caecae vitio circumplexus, nedum pulsantibus foris in atrio rebus opima caducibus (sic) ejus dextera reseretur, verumtamen nehinc inde congestae pecuniae congeries minuatur, in gazophilantium immo in possidentium infamiam, quinimo possessionis subjectae censui congregatae, torpore largitatis utendo gelidus et tepidus consummator abstinet ab utendis, rebus se, non sibi res penitus subjungendo; alteri qui quantumlibet paupertatis mole gravetur et quantumvis inopiae pondere comprimatur, beatae paupertatis fomentis innixus, non suspirans ad grandia,

sed circumvecta laetitiae paupertate contentus se divitem reputat, et quod parum superest sibi satis est. Cum rerum igitur fortuna mutabilis quae cui vult hilarem se ostendit, quem vult in nubile amplexatur, cuius in rota volubili quisque convolvitur, vobis per Dei gratiam feliciter direxerit, gressus vestros felicibus auspiciis sublimando, gaudeo satis et votivus affecto ut illius gratia a quo vobis collati honoris fastigia conferuntur, dierum longitudo per consequens feliciter evolvatur.[Page 370]

n. 74

Magistris P. de Vineis et G. de Tocco Nicolaus de Rocca. Etsi conceptum jam diutino temporis tractu propositum quod torpens hucusque silentii sera perstrinxit, imprudentiae rigor inficiat et negligentiae fere nota respergat, caute tamen purgatur inertia et improvidentiae sic livor abluitur quod, quanquam neglecta scribentis aviditas hactenus sibi quodammodo displicendo siluerit, salubrius tamen speravit et credidit ut tacentis coloni qualitas cognosceretur a fructibus, quanquam experimento suorum improvisa relationis jactantia testaretur. Reputavi quoque decentius alienis conticens detegi labiis quam per arrogantiae vitiosae suffragium, quae cujuslibet orationis deturpat officium, superstitiosus vestris aspectibus attendendus (?). Ne vero reddar ulterius de mora culpabilis et de negligentia vitiosus, labores assiduos quibus corpus quotidie lacessitur et anima, tanquam fidelis et passivus interpret vestrae benignitatis auditui quae cunctorum causas diligenter examinat, aggredior relaturus. In quibus quanquam malis ut (?) patiens ore sit doctior, eum omnis fere passio in actu sit potior quam sermone, quantum tamen sermoni licuerit, lectio vobis epistolae praesentis exponat. Fuit itaque, domine, quod postquam officium registrandi quod bajuli sibi crediti totum imbibit animum, velut quaedam me species servitutis,[Page 371]

implicuit, quasi factus corpus unum eum calamo et persona eadem eum quaterno; sic sudavi frequenter et alxi, sic me labor continuus indesinenter oppressit, prout datus mihi testis illati martyrii quaternio profitetur, quod insufficientia de caetero pro me satis sufficienter allegat ac praeter personalis afflictionis angustias, expensarum suffragium quod est saepe laboriosis ossibus consolationis emplastrum, sicut vestram non dubito latere notitiam, laboribus non respondet. Et quod est omni labore crudelius, juvenilis vigor ingenii quod quales quales studendi primitias de lactantis jam ubere suxerat, dum exercitantis deberet pasci cibariis, in manualet, proh dolor! operam conflui quicquid sibi debebat exercitationis afferri. Nec tam laboriosi jugo martyrii collum voluntarius supposuisssem et humeros, nisi prius passionis instantia melioris boni praesagia promississet. Sed eum habeat spes improba proprium ut nunquam extimet satis esse quod recepit, semper meus in statera fiducia suspensus [est] animus ut aliquam beneficii fecundioris particulam de tanti puteo laboris subjectus exhauriat et devotus attingat. Imploratur ergo vestrae benignitatis officium ut eum anni jam circulum ei ultra, si verum fatear, in labore registrandi consumpserim et consumi jam fere nequeat ultra conditio, vel redditum si placeat licentietis ad propria, vel in domo summi principis in qua mansiones multae sunt, locum ubi gratius et fructuosius serviam praefigatis. Cum benefaciendi quibuslibet regnet in pectore vestro potentia, dum reseret nemo quod clauditis et quod reseratis per consequens nemo claudat, regnet [quoque] scientia dum, si me non fallat opinio, scire vobis datum est quicquid utilitatis sub pallio solis absconditur praeter septem signacula forsitan clausi libri; regnet et[Page 372]

debitum, dum si quidquid virtutis habuerit in vos mater natura jam confluit, ex necessitate quadam in alios effunditis quod habetis. Ut currus igitur currat aequalis quem perficit in rotarum parelitem quaternitas, in vobis quaeso nascatur et alia voluntas utinam quasi grata.

n. 75

Responsiva magistri Petri de Vineis ad Nicolaum de Rocca.
Inter tot excelsa virorum ingenia quos in aula Cesarea
fecunda rhetoricae diutius ubera lactaverunt, extenderis
manum ad aratrum, Nicolae rhetor, nobis occurris.
Incognitus, sera pudoris et verecundiae clavibus obseratus,
vocis articulo prorumpis interdum, et tanquam ex
vase tenero gutta restagnans latere interius plenitudinem
profitetur. Ob quam ne foras eruptuet et ne liquor
in vacuum dispergatur, verecundus vasa receptionis efflagitas
in quae quicquid eductum exterius ingeniosus acceperis,
collectum interius operosus infundas. Agrum
matura iam segete coopertum falcibus nostris exponis,
promptam beatitudinem renovans antiquorum, superveniente
socordia temporum nostrorum obductam. Quae
dum petitionem publicam publicorum bonorum virtuosam
potius quam ambitiosam petentibus reputabat, dum
ex multis competitoribus magis ydoneo bravium concedebat,
virtutes latere diutius et insufficientias abtegi non
sinebat; ad certamen huiusmodi certatores certa fiducia
producebat, virtus armabat interior ut exterioris gloriae
praeconium flagitarent, quando vel factum sine lite consilium
vel obtentam de lite victoriam centumvirale iudicium
decernebat. Pellem igitur veterem nova clamide
consuens ac velut armis antiquis novus athleta prosiliens,[Page 373]

novum officium vetustae consuetudinis auctoritate deposcis,
fieri desideras in augusto palatio de registratore
magister notarius vel ut typice dicatur, urbanus de labore
colonus. Ad quod fiducialiter expetendum, eo
saltem accedis audacior quo de voti consummatione securior,
dum nec praesentes competitores invenias nec
expectes, non quod de meritorum suffragio forte diffiderent
concurrentes, sed quia cavere titulo potius eligunt
quam ejus affligi dispendiis et laboribus fatigari. Sicque
grata simplicis honoris habuit quae duplicis oneris gravitate
pensantur. Haec tamen, ut verum fatear, a iam receptis
ad gratiam et ad epistolas regias evocatis tantum
accipis; quantumcumque de talibus inusitent, quantumcumque
a plena parapside colla detorqueant, nunquam
aut raro mensam propositionis effugiunt nec abhominata
fastidiis fercula derelinquunt. Qui si forsitan hoc faciunt
ut simulate per fraudem abhominationis ingenio te retrahant
appetentes, tu nullo modo stupefactus abscedas,
timidus pedem non retrahas, sed ad ostium humeros
virtuosus impingas. Et ut pulsanti tibi paterfamilias noster
et dominus aperiri praecipiat, Petrus tuus laborum
claves, intercessionis benivolae preces, sufficientiae tuae
benignus interpret, cum se locus et tempus ingesserint,
favorabiliter domino praesentabit, velut qui teste supremo
iudice, quoslibet huiusmodi vestes nuptiales habentes
libenter ad nuptias introduco, nullius unquam consortis
impatiens, quin potius omnium avidus et ad vineae tam
largae vindemiam me prorsus insufficientissimum reputans,
mecum associare quam plurimos ambiam collectores.[Page 374]

n. 76

Mittitur acephala cedula Nicolao de Rocca per Petrum de Vineam.
Credo quod labores asperos homo facilius tolerat quos
mollire potest colloquiis amicorum. Propter quod ego
judiciariae potestatis onus tam imbecillitate corporis
quam officii necessitate difficile sociorum confabulationibus
lenire desiderans, te, carissime, deprecor cum quo
familiarior mihi potest esse collatio, ut litterarum tuarum
solatiis poenas meas frequenter allevies, sciturus
quod tibi etiam verborum lenimenta proficiunt qui laborum
similia pateris detrimenta.

n. 77

Respondet Nicolaus de Rocca magistro Petro de Vineam.
Primis nudatis interulis occurrit oratorius scribe
affectibus hiis diebus sub dubietate libelliis, qui nec
personam expressim mittentis intitulans nec receptoris
essentiam subfigurans iudicii ritus ornamento redoluit,
dum labores iudiciarios suasionem moliri dictaminis
exquisivit. Errasse si quidem videbatur ille succinctus
interpret in invium, dum ad me dyametrum dirigens

lactis indicia de petrae soliditate mungebat. Sed bajulantis nota conditio ad ipsius receptionem paulisper manum recipientis provocavit erroneam, et conceptae dubietatis articulum qualis qualis fidei specie coloravit. Sane, si verum fatear nec sit mihi missor incognitus, unde dominus invitari debuerat inde famulus redditur invitatus,[Page 375]

unde lenta procurrisse credebat epistola inde proventa claudicans nomen induit responsalis. Quae devocionis exenia sub gratiarum amictu reportans, ut sit formae relatrix in reditu quam inter nos ad mutuae collationis applausus edere placet, in posterum specialis mittitur procuratrix.

n. 78

Nicolao de Rocca Petrus de Vinea

Quod informis epistola nomen non signavit opificis, quod quaerendum expressius non notavit amicum, causa fuit ne in scriptione domini pomposa procederet et quaesitum socium intitulationis ope cognosceret quem experti ducis indicio facilius poterat invenire. Quae si peregrina, si devia sine paranympi suffragio tua penetralia quaesivisset, ad edendum magistri vocabulum nullatenus debuisset urgeri. Quae cum se nuntiam jus dicentis assereret, nisi multa receptoris intervenisset ignavia, satis assumi poterat quod is ex iudicibus tecum ludere coeperat qui iocis similibus conflare consuevit. Verumtamen quocumque modo vel latoris notitia vel stylo dictaminis cognoveris dictatorem, tua fecunda responsio sine suffragatoris auxilio tui praestantis ingenii detegit ubertatem. Propter quod non videor, ut dixisti, in te lac, de lapide stolido mungere, sed de philosophiae plenis uberibus lactea pocula prudenter haurire. Scio enim quod qui cotidie tanta exhibes, qui talia indesinenter effundis, nisi scientiae opibus affluenter afflueres, iam tua liberalitas defecisset. Eya ergo, frater, scribas assidue nec te taedeat de thesauro isto tales margaritas educere, cum aperte conicias quod tua opulentia opulentior redditur largitate. Denique oratio tua laudes suas quasi proventa non perdidit, immo eo laudabilior est effecta quo politis diuturnitate sermonibus eleganter et provide improvisa respondit.[Page 376]

n. 79

Respondet Nicolaus magistro Petro de Vinea.

In sororis praemissae suffragium praegnans coloribus excusatrix venit epistola quam misistis. Quae tanquam efficientis causae munita praesidiis ad obtinendam de lite victoriam, multas secum et varias evidentis rationis allegationes adduxit. In cujus conflictu sic vinci totaliter reputans, ad vindictam inermis suppliciter dictantis postulat uterus ut quocienscumque de calamo tenui nudam ad vos et rudem pariet paranympam, linguae vestrae suavitas quae necessarios habet in talibus exornationis amictus, nudum operiat, incoctum quaeso reducat ad fabricam, scabrositates elimet et emendationis stilo poliat impositum. Est enim quae vires mihi modicas minorat ingenii, laboris assidui taedium, causa praecipua quae temerariae validitate potentiae nedum ornari quod dicitur impediti sed dictionem etiam simplicem interdicat, dum operantis humeris continua fatigue fragilibus tam aspero jugo suppositis, vix respirationis hora conceditur, vix cogitationi tempus ydoneum nisi quod a furtivo praedone subripitur, operario relaxatur. Sed tamquam ignis delatus in gremio, quicquid interius forsitan repentine colligitur, manualis curae perplexitas ebibit, quicquid temptatio passim pensantis eruptuat, de quaternionis cura sollicitudo continua, quem mihi rerum eventus poenalitatis sociavit interpretem, ambitiosa consumit.

n. 80

Nicolao Petrus.

Quoscumque triumphos de duello dictaminis strenuus praestoleris athleta, ego tamen etsi fortuna consentiat, nullam quaero de amicabile dimicatione victoriam, ex qua certando solummodo reddatur pugil lingua fecundior,

quia dum deficeret hostis obstaculum, virtus exercitio valida otioso tripudio perderetur. Sequitur ergo ut adversario tuo non cedendo, sed conflagendo complaceas, qui tunc succubuisse se crederet cum obicem non haberet. Quod autem ludendo rogitas ut tuae orationis verba discutiens incompta comam et condiam incondita, facerem utique quod hortaris nisi quod vereor ne dum cultus adderetur incultior et pro insipido insipidior poneretur, corrigenda correctio ludibriosa ludibriis haberetur. Tua igitur lima tibi soli sufficiat, quae nedum tui operis novit expurgare rubiginem, sed aliorum sordes et sordida didicit eliminare. Praeterea laboris incommoda rescribens conquereris quibus sic dicis ligatas manus ad calamum ut etiam momento non audeas ad dictamen animos relaxare. Amice, confiteor quod libertas ingenii dum servili servitio premitur, nec pensat loqui nec potest vera discernere, et si quando forsitan se familiari furto subripiens ad scribendum, aliqua reperit de incumbentis oneris expeditione sollicita, tolerabilius eligit inculta depromere quam necessarij cessatione servitii se quaestionibus immiscere. Verumtamen, frater, in te ista non video; immo si te tanti operis opinor opificem, congruentius convenit opinari ut vel divinum geras ingenium vel nullis perplexitatibus praepediatur humanum. Etenim dum tantae elegantiae dictamen inspicitur, dictatoris profunda profunditas aut crederetur superum fulta suffragiis aut nullis occupationibus impedita. Igitur cum replicationibus istis tua sufficienter elidatur exceptio, si non allegatur ydonior, ab incepto conflictu non poteris excusari.

n. 81

Respondet Nicolaus de Rocca eidem Petro de Vineae. Etsi victoriae titulos, prout replicantis industria cauta subintulit, in responsalis pavidae serie quam paupere[Page 378]

veste contexerat, excipientis stupor inseruit, nunquam tamen victoriosus extolli suffragiis in altercationis coeptae conflictibus animus rescribere superbus appetiit, nec per cessionis ingratae remedium remissus conflagere desperavit; sed tanto robustius insistere credidi quanto sapidius mihi cedit ad gratiam ejus gratis invenisse colloquium, cujus vernantis linguae suasio tam nobiles suadelas eruptuat, cujus intuitus ad tam familiaris collationis retransitiva commercia precis multiplicis debuit pretio invitari. Illud verumtamen vindictae fastigium quod traxit ad consequentiam legentis auctoritas, si dictantis conscientia litteram sociasset, ad coeptum tantummodo salutationis defalcatae litigium si lectoris placuisset aspectibus, potuit retorqueri. Nec peccavit sane, si verum fateor, supplicis oratoris intentio, dum ad orationis informis reformanda mysteria limae vestrae quaesivit auxilium et vestrae conformitatis perfectio petebatur. Solet enim raro vel nunquam rigor opificis dampnare quod edidit. Solet et rarius per se viciosae dictionis enormitas accusare patronum; sed cum sagacius cujuslibet nota discriminis alienae mordacitatis impulsibus arguatur, elegi decentius omne quod scribitur vestrae correctionis stimulo relinquendum, quod superstitiosa praesertim perplexitas implicat, quod cura continua laborantis infestat. Super eo denique quo proponentis elidebatur exceptio prioris adhuc clypei munita repagulo, sic vestrae replicationis argumenta refellit quod licet verborum acies quae per subreptionem frequenter tenuis archa diffibulat, quae minus bene Cyclopi fabrica decoquit, aliquid vobis ut dicitis saporis adducat, facit hoc utique, si me non fallat opinio, discretionis vestrae benignitas quae cantica sibi displicere non patitur, dum nexu dilectionis amplectitur citharoedum. Propter quod ista sufficiat triplicata defensio, donec successivis insultibus impugnetur.[Page 379]

n. 82

Nicolao de Rocca Petrus de Vineae. Etsi non sit de more pugnantium indefessos humeros

congressionis appetere, ego tamen in hac palaestra dictaminis optavi semper hostis audaciam et colluctationis instantiam inflexibilem requisivi, quum ut opinor, quocumque fugientis terga persequitur aut non rebellantem percutit inimicum, turpia bella congregitur et ignominiosa victoria gloriatur. Propter quod gratulor utique quod dimicatio contrarii militis quae videbatur imbecillitate nescio utrum simulata lentescere, collectis animis fortes et agiles vires exercitat; etiam bellator sic coepit bellicosus irrumpere ut qualiter pridie credidi debilitate succumbere, hodie videam sublimitate potentiae triumphare. Restat igitur [ut] in expertum militem insilire metuat tyronis improbitas, cum quo confligere strenuum, cum quo contendere virtuosum. A quo si prosterni forte contingeret, nulla casus infamia, dum gigantis immensitas vinceret hominem et formicam tenuem moles opprimeret elephantis. Illud verumtamen quod frequens oppugnationis oratio flagitat, ut mea cote enses et gladios acuam a quibus vulnera sentio, de quibus exitium reformido, bellica jura rejiciunt quae nimis grave disjudicant ut aliquis ad suae victoriae gloriam de inimico suffragia debeat postulare, et dum fidem inter hostes esse non imperant, fraudem et facinus inter eos non prohibent inveniri. Igitur cesset in posterum perniciose petitio, ne si fortassis pugil dolo pugilis sentiret incommodum, dum non posset de imminente perfidia conqueri, fidem suam supervacuo causaretur. Denique, frater, ut ex litterarum fine conjicias quod ad te principia diriguntur, omni adulatione[Page 380]

deposita, noveris quod mihi tuae facundiae dulciloquia placuerunt, cum qua conferre placet, cum qua disceptare delectat; sciturus quia, si grave non tuleris quod lyram tuam scribentis penna sollicitet, nulla negotii poterit intervenire peplexitas quae me a pulsatione tam utili et responsione tam congrua valeat avocare.

n. 83

Respondet Nicolaus de Rocca eidem Petro de Vineae. Per strenui bellatoris industriam verborum gracilis reciprocata commixtio legentis affectibus quem hostem intitulat, in sui esse satius placere non potuit. Sed in hoc tantisper caute me pepugit, in hoc sub recti seu potius ridiculi specie materiali desperationis adduxit quod acum inter ferramenta commiscuit et me quasi pulicem ad animalia grandia comparavit, novas mihi potentiae plumas attribuens et recentis notas noviter sublimitatis impingens, qui teste styli suffragio nec conceptum in dimicatione mutavi propositum, nec variam, Deus videat, ex accidentis cujuslibet involucro voluntatem. Ex hoc siquidem cauta conjicitur dimicantis auctoritas ut dum praeter bellicae legis auspicia, hostis insignia tot praeconiis extulit, dum oppugnationis obstaculum tot laudibus hypocritis trutinavit, eo magis promptuarium laudati tepesceret quo confidentius interioris hominis pensato iudicio magis aperte diffideret, dum nichil sibi de contingentibus invenit nec appenditiarum aliquam sibi praedicat veritatem. Dixistis praeterea non esse quaerendum ab hoste suffragium. Domine, fateor quod habet manualis conflictus regula proprium ut hostilem instantiam hasta bellicantis exaggeret et fraude doloque quo praevallet circumveniat inimicum. Sed linguae loquacitas utilis in aenigmate jurgii quod orationis blandae suasio[Page 381]

reddidit audacius, tanquam ferrum quod ferri polituris acuitur, quanto praedignius purgari se cogitat, tanto pignoris emolumenta fecundioris acquirit. Ne igitur obvius reddat et displicens unde placere credidi, forsitan insipidus, illa repetita petitio sub silentii clave recluditur, oblatae pennae vestrae mysterio tanto recipiendo solennius quanto quae sine cithara luderet, discordiam lyrae modificans gratiorem efficiet melodiam.

n. 84

Magistro P. Nicolaus de Rocca. Gavissus sum satis in lectione litterarum vestrarum, dum non nisi amicabile verbum placidis affectibus offerebat. Nescio tamen si in corde et corde (sic) loqui fueritis,

cum consanguinei vestri quorum spes dependet a vobis, aliud faciant quam scripsistis. Et sic dum verbis vestris eorum sunt facta difformia vel expresse contraria, quid causam hujus varietatis adduxerit infra pectus vestrum debita revolutione pensate. Ego tamen qui amicus amicis et vobis praecipue necessaria lege dilectionis astringor, quid super hoc fieri possit et debeat provisioni vestrae committo. Nec tamen credatis propterea sic abbreviatum fore me viribus ut facultas mihi tales propulsandi molestias denegetur. Super negotio autem fratris mei dirigi litteras quas vestra dilectio persuasi, praesentium negotiorum et temporis qualitas diligenter considerata[Page 382]

non patitur. Propter quod, amice carissime, vos qui super hoc studium procurationis apponitis, omnem sollicitudinem principiis adhibete ut juxta verbum vestrum in quo jam rete laxavi, desiderata negotii consummatio videatur.
n. 85

Magistro Petro Nicolaus de Rocca.
Si arbitrantis non fallatur opinio et opinantis arbitrium non fraudetur, inter omnia quae divina potentia doctrinae vestrae gratificari posset, nil profecto vobis jocundius extimo quam si vestrae fecunditatis gremium novae prolis foetum multiplicet ad hoc ut scientiae poculis satiando famelicos, qui velut filii a vestris dependent uberibus, intendatis palmites vestrae generosae propaginis in scolares. Haec sunt namque docentis ad discipulum certissima pignora, dum plantat in alium quod in se novit esse plantatum. Nam licet vitae spiraculum pereat, non tamen deperit in doctrina; licet ut homo desinat, non tamen desinit ut magister. Interest ergo vestra cujus uterus semper genuit indefessus et parere novos filios non desistit, nostra fovere plantamina et plantas si quae succreverint irrigare. Inter quos tanquam minimus, qui vester sum totus, cum in florum et frondium productione prodierim, ut fructus pariam tanto fortius moveri debet sinus vestrae prudentiae quanto felicius exaltantur famae vestrae praeconia si novum constituitis plantatorem. Cum igitur in proprii natalis partibus, instinctu quorundam scolarium, in arte dictaminis proposuerim aliquid implicitum explicare et aestivi temporis dies qui mihi ad requiem post quotidianos labores hyemis conceduntur, ad communem utilitatem studentium consummare, per vestrae peto discretionis gratiam a coetu doctorum omnium mihi licentiam impetrari ut, licet particularia studia sint penitus[Page 383]

interdicta, mihi ad gratiam cum tempus nunc instet, generalis studii docendi remedium concedatur.
n. 86

... Cognato Nicolaus de Rocca clericus.
Scripsi tibi aliquando et consequenter oretenus replicavi ut illi puellae de Rocca G. nomine conferres ad victum aliquid, ne ego saltem apud Dominum ex patrato commercio demererer. Sed tu verbum meum taliter observasti ut nec eam etiam respexeris, potum aquae sibi in auxilium exhibendo. Nunc autem licet ut audio peperit puerum, tu tamen circa eam et natum ejus parcatatem solitam non omittis. Profecto deberet te conscientiae tuae pudor arguere super hiis quae ex tanta avaritia commisisti, cum debuisses de bonis propriis illi amore mei aliquid erogare, etiam si de bonis meis aliquid non haberes. Videas ergo qualiter circa id honori meo hucusque detuleris, cum debuisses puerum ipsum extra villam Sancti... ad tegendam meam infamiam mittere nutriendum, ut notam criminis evitarem. Volo igitur ut si de honore meo est aliqua tibi cura, eidem G. pro se et filio necessaria de bonis meis faciens ministrari, puerum ipsum sicut tibi videbitur extra dictum locum in aliquo remoto loco caute facias enutriri, ita quod saltem affectum ad me dirigere videaris.[Page 384]

n. 87
Episcopo Pactensi Nicolaus de Rocca.
Multiplici vobis, domine, ratione congaudeo quod in

paradiso deliciarum et loco pascuae fortunae vos celebri felicitas collocavit. Gaudeo quippe vos Ligurum accidentia subito non timere tonitrua. Gaudeo viarum discriminosis eventibus et hospitiorum non minus dubiis cessisse periculis. Gaudeo vos illam virtutem, securitatis alumpnam, levius verbo quam facto portabilem, rerum sophisticam, melius ori quam corpori consonam, qua jam nos omnes ditatos inspicimus, corporalem inopiam non sentire. Gaudeo sospites adesse vos corpore ut sistat saltem personae secundae suffragium cui passiones absentium familiari quodammodo conquestione monstrentur. Gaudeo vos abesse loco, non animo, manifesta ratione praesumens quod exaudibilis utinam in ore vestro frequentetur oratio, solis nostri circuitum metientis jam bina temporum seu fastidita potius revolutione a Liguria ad hemispherium fertilis et redolentis Apuliae crebris intercessionibus vocativa. Haec igitur anxius potius recitare quam scribere, eatenus me vobis offero, domine, quatenus ad nutum recipere me placeat et habere. Cujus si[Page 385]

quidem conditiones et statum qualibet scriptum lucidius vobis lator praesentium referet viva voce. Unum verumtamen scriptura non praeterit quod si locus sit conjecturis in talibus, jam pedem in streugam ereximus, ad lares patrios nisi fortunae protervitas consueta, quod absit, impedimenta trajiciat, celeriter redituri.

n. 88

Domino magistro justiciario Nicolaus de Rocca.
Moram meam quam plus debito famulorum hucusque defectus ingesserat, utinam ego paratus exciperem subito fortunae fallacia quae in eodem neminem patitur esse situ. Quamvis post domini nostri casum me in plerisque tantisper ex hujus temporis tempestate pupugerit, nuper tamen graviora mihi praeter personae periculum jacula jactare non potuit. Dum enim, carissime domine, frater meus... qui nichil mihi de bonis suis elapso jam longo tempore nolens vel impotens destinarat, nunc majorem partem suorum quaestuum per mare transmitteret, quaesita longi temporis brevis hora consumpsit. Veniens namque nuntius ejus in quadam trieride Gaietana quae Gaietanos quamplures et dominum etiam de... ferebat, apud Plumbinum ubi tanquam in terra fidelium invenire juvamina confidebat, pecunia et rebus suis aliis usque ad ultimum quadrantem per... Pisanos extitit spoliatus. Ex quo licet passi sunt plures Gaietani dispendium et sic posset esse miseris solatium socios habere poenarum, ego tamen dampnum meum solus in camera defleo et fortunae turbinem quae me sic crudeliter perculit, non sine cordis laceratione deploro. Nec doleo dampnum simpliciter, carissime domine, cum si conditionem meam infra meipsum commetior, ad victum mihi panis et aqua sufficeret, sed considero quod deficiente nunc mihi tempore prospero quod me non multum divitem dereliquit, auxilium istud in quo aliquantulum coeperam[Page 386]

confidisse defecit. Considero etiam quod frater meus qui tenaces semper habuit manus ad munera, vel tepebit penitus in mittendo de cetero, vel religionis alicujus assumet habitum ex casus hujusmodi crudelitate turbatus. Ego vero Gaietam propterea bis accessi ut per Gaietanos qui tanquam dampni participes indempnitatis mihi remedium licet frustra promittunt, super hiis possem consilium invenire. Et idcirco, carissime domine, personam vestram quae mihi est non solum in prosperitate solatium, sed in adversis etiam delectamen, visurus venire non potui. Scribo vobis tamen haec omnia tanquam illi cui volo, debeo et teneor omnia negotia propalare. Vos itaque, domine, prosperum vestrum statum et si redire ad partes istas in proximo vel in Arpino morari diutius proponatis, mihi vestro dignemini nunciare si placet.

n. 89

Domino G. de Cusentia Nicolaus de Rocca.
Quod post discessum vestrum labore confractos, frigoris algore torpentes, nivis gelidae candore conspersos et jejunii pressura famelicos sub votiva tecta Venusii placidus

vos hospes induxit et sufficienter ut scribitis articulis
singulis per opposita satisfecit, satis laetanter id
audio et residentis moram propterea magis laudo. Sane
si amici fuisset et socii consilio creditum, potuisset forsitan
actionum gravis illa congeries, quantumvis hospitii
reconciliata successu, vel praecaveri totaliter vel in melius
circumscribi, ut expectatus tantisper eventus quem
quarundam dierum subsequencia peperisset, viam veritatis
instrueret et auram efficeret itinerantibus gratiorem.
Sed istud placuit inchoare viagium, temptare nives
et frigoris frangere caumata, sed potius eis frangi. Cur
non etiam placuit ista praecidere et in alio quidem vestro,
quod erat quasi viatoribus obvium, hospitio declinare[Page 387]

ut saltem vobis fugator Boreae fieret Teramum (?)
Ibi enim receptaculum competens defendens ab ymbribus,
ibi grata requies post laborem, lignorum copia
contra frigus, refectionis mensa dapifera contra famem,
Bacchi diversa genera genitiva laetitia et quaevis optativa
ventricolis gratanter vobis obsequi potuissent. Sed
forsitan hoc evenit ut contrariorum disciplina sit eadem,
succedentibus prosperis in quibus vos illa forsitan meminisse
juvabit; iudicetis verius de adversis et discatis
in posterum amicorum consiliis dare fidem. Ego quidem
reditum vestrum proximum ut et felicem Foggiae votivus
expecto, vos hilariter recepturus ibidem et in cellam
vinariam inducturus, ubi a dextris et a sinistris vina tripudiant,
quae bibentibus decies repetita placebunt; et si
quicquam de materia frigoris montani tuleritis, contra
brumae cujuslibet et nivis obstaculum probabiliter triumphabunt.
n. 90

Domino G. de Cusentia Nicolaus de Rocca.
Ut loquar ad litteram, satis me pavit littera quam misistis.
Ex cujus sapore dulcifluo fructus exuberans mentem
erexit, spem fovit, fiduciam roboravit. Scitis enim
quod quamvis domestica statio grata sit animo, si temporis
tamen qualitas et conquassationis humanae conflictus
qui non nisi superum favore contunditur, attente
pensantur, nunquam me sic segnitie familiaris involveret,
nunquam uxorius demulceret amplexus aut statuti
itineris otia delectarent ut continue delectarer in montibus,
nisi de persona vestra confiderem et in prosperitatis
vestrae successibus respirarem. In hoc etiam confidentiae
nutrimento non sic eligo quiete dissolvi ut domini nostri
a quo salus omnium et vita dependent, servitia rejecisse
conspiciat et a servitiis aestimer ut mancus abjectus.
Propter quod vobis confidenter insinuo quod licet mihi[Page 388]

dudum mandatum dominicum misissetis ut ad comitem
... me transferens cum eo usque ad felicem reditum
vestrum de Sicilia remanerem, quia tamen processu
vestro sicut Deo placuerit revocato et eodem comite ad
domini praesentiam accersito, videtur jam ipsius mandati
causa cessasse, quid mihi sit agendum in antea mihi
quaeso per litteras injungatis.

n. 91
Domino G. de Cusentia Nicolaus de Rocca.
Saepe vobis intentionem meam per litteras indicandam
colorum appositione depingerem et accurata qua possem
operis interjectione sulcarem, ut forsitan accederet mittentis
devotio comparata favoris dignitate placentior, et
quas recipientis in pectore benivolentiae remansisse non
ambigo scintillas, attentior excitaret. Sed quo magis
confido vel diligo, eo potius dubitans pertimesco ne sensus
vester distractus ad varia, dum majorum rerum turba
comprimatur et occupationum ardua congressione calcatur,
curas negligat carentes instantia et litteras quae
necessitatem non indicant, oculis praetereat semiclausis.
Nec mirum fateor, cum inter horas singulas quas reverenda
vobis domini praesentia subripit et dilationis impatiens
jussionum exequutio festina subducit, quas tolerabilis
amicorum importunitas adimit et clamantis in
atrio populi petitio tumultuosa conquassat, quas etiam
inspiciendo vicissim et utinam pro meritis compensando
notariorum vestrorum opera, frequenter expenditis et

in ipsorum expeditionibus exercetis, sic spiritus vester ut credo praesentium perplexitate contunditur quod nisi humeros haberetis suetos ad sarcinam, ad signationem absentium minus sufficiens redderetur. Nam si forsitan, ut verbis alludam, de tot negotiis aliquid otii prudenter excerptis, illud in re militari de cetero quae parum habet commune cum litteris, vos expedit curiose consumere et de armorum iudicio, cum tyronis in vobis jam nomen effluxerit, non solum verbo sed facto tractare. Confisus tamen absens ego quantumlibet dum maxime de amicitiae circumferentiis agitis, coram vobis semper ymaginarie reddere me praesentem, ad vos latorem praesentium fiduciose transmitto, ut quid mihi sit agendum in antea mihi quaeso consiliariter rescribatis.

n. 92

Eorum fratri et amico karissimo... illi duo connomii Nicolaus de Rocca et Nicolaus de Sancto P. salutem quam amor in fratribus et caritas exigit in amicis. Per Nicolaum de Rocca.

Votum vestrum sub pulcra verborum seu placida coloratione transmissum exauditionis ad gratiam libenter admisimus, velut qui cordis vobis et nominis idemptitate conformes in nobis ipsis retinere confidimus quod alter in alterum mutua receptatione transfundit, nec excitari quaesivimus adjectione calcarium, ubi de vestra non minus quam propria melioratione solliciti tanquam votivi nobiscum habere contiguum quem animo diligebamus absentem, priusquam nobis in lucem vestra petitio prodiisset, effectum sibi dedimus quem quaerebat. Nondum enim pagina quam misistis legationis suae metas attigerat, cum adventu vestro ad curiam Caesaris per nostram instantiam procurato, vocationis ad vos litterae quas[Page 390]

jam recepisse vos credimus emanarant, ut inter quos binarius numerus imperfectus quodammodo videbatur, per aggregationem tertii quem ardentem appetimus, extremitates imperfecti cujuslibet trinitas collecta suaviter restauraret. Sed dubitamus et merito ne per celerem expeditionem negotii res desiderata viluerit, dum quem anxium desiderio pendente cognovimus, nunc segnem et tepidum consummato sentimus. Solet enim inter infantes vel amatores aliquando qui ipsa qualitate negotii juvenescunt, vota fortius fervere si pendeant et tanto cupidis animis viliora se reddere quanto maturiora concurrunt. Vos autem, carissime frater et socio, quem desideria concepta trans (?) juvenem metiri debere seu posse confidimus, cum vobis ad januam res petita pervenit, ipsam libenter excipite, dampnate desidiam, moras abrumpite, et cum paratis semper differre nocuit, spes pulcra vos foveat quod tam debile, tam leve principium fortuna celebrior subsequetur.

n. 93

Honoris coronantis et gloriae sub diversis titulis nomen habentibus, universis in sortem domini evocatis, N. de Rocca nichil ad praesens petere quam quod petitur exaudiri. Populus gentium variis circumplexus eventibus de salutis regula turbata conqueritur et turbati signi discordiam condolet in signato, dum salutifera virtus in[Page 391]

Salvo retrograda, rescripto non obtento laetitiae, legitimo mentita colono, per peregrinos exulat incolas, et sic ejus manus jam tepida, nominis mentiente vocabulo, contrarietatem adjicit in subjecto. Etenim pro oratione singultuosa deprimitur in magistro Salvo pacis essentia; humanorum distemperante temperie et accidentium superveniente rubigine, substantialis formae qualitas alteratur. Deus nunquam voluit nec velle debuit hujus salutis praesumptivae diem discessus praedicere populo, ut ad minus contra valitudinis succedentis audaciam quae in tam commune surgit exitium, sufficientis opinionis obstaculo et defensionis praesidio muniretur. Ejus namque compassionis brachium capita multorum amplexitur, dum mater ipsa fidelitas in tam fideli filio patiente turbatur,

humilitas condolet, eclipsatur honestas et virtus eloquentiae quae ipso vivente vivebat, nostro patitur in infirmo et in solo prosternitur. Nam per eum sedebat in solio triumphata, ac praeter impedimenta clandestina virtutum cancellariae chorus nobilis et decorus cujus pars non erat exigua, per ejus absentiam cancello tenacissimo dissoluto imperfectam superficiem repraesentat. A cujus tanquam a patris plenis lacte uberibus licet omnes, praecipue tamen quos notae titulus superscribit, tanquam dilecti filii dependentes, turbantur ex merito, qui velut fons irriguus Eufraten aquas dulcedinis fundens in gentibus, dejectum oratione Tullium suae linguae mysterio reformabat. Ad ejus igitur primaevae restitutionis ymaginem, cum cumulatae preces precantis affectum exprimant et venerabiliori instantia emolliant animum concedentis, una quaeso mecum, cui tanto subest materia dolendi prolixior quanto de suae sospitatis adventu fecundioris gratiae fiducia separetur, ad sedentis in throno[Page 392]

potentiam intercessores assistite, ut ubi alternae conditionis disparitas et dissona vocis emissio affectum suspenderet imperantis et executionem petitionis forsitan impediret, oratione multiplici divinam movente clementiam et vocum congerie summam gratiam excitante, pugnet et stimulet salutem circumvagari, et velocius terminans cursum suum [ad] metam perveniat et medicinam adjiciat salutarem, per quam infirma roboret membra patris et expectantium filiorum votivis successibus vota restauret.

n. 94

Epistola de commendatione dictaminis cujusdam (?) magistri. Viros fortes et agiles solet tantummodo petrosa Rocca mittere, et ut nomina rebus consonent, montani generant montuosos, cum grossa substantia non nisi artificialiter transeat in subtilem. Sed habes tu, frater, unde patriae viciū redimas, dum animum ornasti moribus; solus tu habes in dictando quod totus Roccanus populus nullis temporibus invenerunt. Unum tamen in te reprehendit amicus quod vis scientiam in pectore claudere, quae persaepe ruptis marginibus tanquam de pleno gurgite supervacua licet localiter emanat. Aperi igitur thesauros tuos amicis et sociis, et die nova quae placeant; scribe quae redoleant et informant, ut bonum in tanto commercio deductum non solum aliis clareat, sed tibi salubrius elucescat.[Page 393]

n. 95

Responsiva.

Sine tituli praefiguratione notabili pagina quaedam conspicua Roccano nuper illuxit, quae petrosae Roccae viros et fortes et agiles per augmenta rationis vulgariter attribuens, a suae proprietatis archivio injuste exclusit altitudinis metas, cujus et puncta velut ad centrum tendentia, quae quanto viciniora sunt aetheri, tanto subtilioris aeris deputata suffragio, ut effectus causae non discrepet, viros subtilitatem patiuntur suscepturos. Si rationem considerasset increpantis objectio, non invenisset quod in Rocca posset arguere nec in suprema dampnare, de cujus corpore membrum explicitum de dictaminis operibus quibus me verbotenus dixistis affluere, artis efficaciter excusasset inopia. Parvitas tamen ingenii quod, si quando commonitum vel peregrinis exemplis inductum aliquid de cruda massa temptet educere, curis domesticis impeditur, efficacius quaeso coram vobis alleget.

n. 96

Epistola missa magistro N. ut debeat amico artem dictaminis revelare.

Surrexisti, frater, alter Nicholaus confessor in curia, ut sicut illum [praecipuum] miraculis sancta narrat Ecclesia, sic te fateantur et recitent principem curiales. Hujusmodi suave oleum tumba distillat; cum dulciloquio sermonis praesentialiter apud nos famosus existis. Exurge, frater, ne lateas, resera claustrum spiritualis scientiae quum [apud] lectores veteres vivescat memoria et modernos juvenes veneranda quadam senectute venustet.

n. 97

Responsiva.

Nuper dum linguae meae gladium de vagina silentii ubi nedum immiserat, sed etiam fabricarat oblivio, ad certamen dictaminis quaedam causa necessitatis excuteret, inventus est tam solida rubigine coopertus, tantisque tineae morsibus ulceratus quod nisi ad extractionem ejus limae vestrae laboret asperitas et remigio gratioso nostrae ratis officia subsequantur, ad palestram dictaminis jam reperitur inutilis, dum turbata jam cuspide atque impedimentis quodammodo carceralibus impedita dubitatione sub obscura nec hostili timeatur incuria nec cautela tenentibus promittatur. Praesentem itaque gladium et informem de vestri gratia postulatum benigne quaeso suscipite, ipsum ex praedictis causis inutilem magisterii vestri providentia reformantes. Interim si placet de vestris nobis aliquem commendate quem ante de novo tunderit favorabilis industria, ut praesidio ejus munitus inveniar, quousque meus fultus et fervidus redeat qualis in proprio debeat de magistri reformatione experiri.

n. 98

Sedentibus super aquas amaritudinis, et in salicibus organa suspendentibus, Neapolitani studii doctoribus universis,[Page 395]

magister Petrus solamen Sancti Spiritus, et illam quae omnem sensum exsuperat, pacem Domini nostri Jesu Christi. De seculo nequam et valle miseriae, ad scholas florentis patriae, ubi garrulitatis improbae nullus auditur tumultus, illius vocatione, cujus imperium in coelo et in terra et in omnibus extenditur creaturis, grammaticorum exiimius consocius vester et confrater, magister G. noviter evocatus, ab oculis nostris pertransiit velut umbra, imo evanuit. Ad cujus transitum studii Parthenopensis obscuratus est sol, et luna eversa est in eclipsin; nam ars grammaticae quae lunae vocabulo designatur, privata decoris radiis sedet in tenebris, et non habet unde possit suum recreare dolorem, duobus maritis tam modico tempore viduata. Nondum praecedentis doloris sanata sunt vulnera, et sic calamitati calamitas et tempestas adjicitur tempestati, dolor doloribus et vulneribus vulnera inferuntur. Mirum non modicum; hic est ordo praeposterus et turbatus, quia naturaliter magistrum discipulus, hic autem magister est discipulum subsecutus; et hoc ideo quia mortis irregularitas de suo more perversa pervertit ordinem, quae praeponenda postponit e contrario postponenda. Proh dolor! vitis frondosa subito aruit, cujus fructus exuberavit ad plenum. Nam in multitudine filiorum quos genuit, indefessus ille uterus magistralis intumuit, praevaluit, et tanquam cedrus Libani superexcrevit, cui non sunt adequatae virgulae de deserto. Ipse quidem fuit alter Ioseph, cui omnes inviderunt parentes, quem saeva bestia devoravit, videlicet mors, quae per aphaeresin cunctis aufert mortalibus caput, a membris dividit et recidit. In cujus decisione vos qui floretis in cathedris, tanquam multorum capita plena oculis, retro respicite, et ante diligenter[Page 396]

attendite quantum tenuis et fragilis gloria secularis, quae est quidam vapor ad modicum durans, velut fenum agri, quod mane floret et vespere decedit et arescit. Ad tutelam igitur, per illam syncopam a qua nullus grammaticus excusatur, statum et transitum reciprocantes in vobis, unum efficax per locum a simili in vobis colligite argumentum, similiter illud iter currere, quod vester socius percurrit, cum de similibus idem iudicium habeatur. Testante propheta, subito defecerunt et perierunt velut sompnum exurgentis.

n. 99

Audivimus condolentes quod amicus noster P. filius vester et juvenis clarae indolis, moribus et scientia diligendus, pro dolor! naturae debitum solvit. Sed o dura et dira nati conditio et obliqui ordinis corruptela! quem

sperabat pater post se dimittere successorem, cui quicquid poterat in renovatione domorum, in ampliandis praediis et rebus opulentioribus de patris officio praeparabat, vidit ordine mutato mortuum, et quod praestolabatur ab eo, praebuit heu! genito officium lugubre sepulturae.[Page 397]

Ha, ha, Deus omnipotens! ut qui in rebus humanis tantam patris ad filium emanare gratiam naturae ministerio voluisti, quod aemula patrum praematura privatio filiorum inexorabilis mortis gladio paternam animam pertransiret, aut ad succedendum patribus erga filios ordine recto fata procederent aut rerum conditio patri filium non dedisset, ut filialis amoris nescius tantam in decessu filii doloris vehementiam non sentiret. Nam tolerabilius videretur non habuisse filium quam habitum amisisse. Excessus tamen primi parentis meruit ut successiva posteritas tam sinistris eventibus angeretur et ex transgressu illius totius generis humani successio defectus naturae patiatetur et ad ejus solutionem debiti nulla differentia sit aetatis. Hoc autem magis est in juvene decedente deflendum quod non superest in ejus memoria filius qui dolorem avi utcumque leniret et patris ymaginem praesentaret, ut haec vobis anxietatem renouent et ab oculis vestris lacrymas non abstergant. Verumtamen si prudentiam ejus et probitatem quas sibi natura contulerat meditemur, sic ad perfectum virum in aetate delicata profecerat ut maturum senem moribus et scientia repraesentaret in iuvene, ac ejus anima sic erat placida coram Deo ut eum ad se maturius vocare decreverit. Adhibitam circa ejus profectum diligentiam vestram et desiderium complevisset, quum videritis eum profecisse scientia et aetate ut ad summum in eo natura deducta, dum congessisset simul in eo quicquam foret per longiora tempora conlatura, superiora respiciens ad nutum vocantis Domini pararetur. Perveniens igitur filius vester ad decreti temporis metam, migravit ad Dominum, integritate famae ac bonorum operum prole in sui memoria reservatis; abiit et processit invidiosum sui favorem nominis[Page 398]

post fata relinquens omnibus qui noverunt eum, praefinito tempore secuturis ut optent simile nomen et publici oris testimonium post eorum obitum obtinere. Vobis igitur, bone pater, cui justa deesse non potest in tam boni filii amissione turbatio, providere convenit et pensare ne continuo parendo dolori modum excedere vos contingat, quia Dominus dedit et abstulit ut ejus nomen debeat benedici et nemo possit suo nutui contraire. Providete tamen vobis superstitem de renibus vestris expectatam sobolem subrogare, cum de novi thori conjugio spes optatae felicitatis accedat, dummodo viri prudentis animus doloris instantiae qui muliebrem frangit animum, non virilem, per assuetudinem non succumbat. Nos autem qui vos diligimus et in adversitatibus vestris aequae compatimur, prudentiam vestram multorum exemplo conspicuam praesumimus ex idemptitate dilectionis habitae commonere, quatenus conditionis humanae tenore perspecto ac ioci et officii vestri qualitate pensata, utriusque salutem hominis procuretis ut post effusos filialis funeris gemitus et paterni pectoris consummata suspiria, in vobis ipsis spem naturae, virtutis et prudentiae colligatis. Quare si de filio vestro, sicut placuit Domino, ita factum est, nec primus estis nec ultimus patrum qui talia pertulerunt; nec nomen patris per Dei gratiam amisistis quin plures gremii vestri futura mater in proximo filiorum conspectu patri assistat, ut incolumitati vestrae ac vestrorum potissime provisuri ad debitae consolationis remedium in Domino consurgatis; ostensuri caeteris per exemplum qualiter a prudenti viro, totius generis et patriae speculo, in similibus ad debita solatia doceantur. Deus autem consolationis animum vestrum de sua clementia plenarie consoletur.[Page 399]

n. 100

Praeter crucem qua in mundo crucior duas patior cruces in curia graviore, necessitatem videlicet et urgentem

instanciam creditorum, quarum quaelibet ad confractionem meam per se sola sufficeret, etsi contra me junctura se triplici non unirent. Instat enim a tergo exactor assiduus repetens mutuuum quod retroacto tempore deficientibus expensis curiae contrahere sum coactus, cui dum satisfacere nequeo blandiri compellor. Angit praeterea durus et domesticus creditor individuus naturae comes, cui deesse non possum nec audeo suum denegare tributum. Hiis igitur crucibus trahor quarum primae utinam per principem excellentioris rei remedio consulatur, qui duas potest de facili dum praecipiat relevare. Sed qualiter ego canus et emeritus in domo domini de cuius gratia spero quotidie recipere potiora, impudens panis petitor coram suis aspectibus advenirem. Ista potius ore alieno tractentur. Si vobis est igitur, bone magister, animus, si superioris honor et memoria magistri meique cura vos inde sollicitant, si conditionem meam, immunitatem manuum et quicquid contra me agitur non dissimulat favor vester, id quod necessitati et instantiae creditorum expediat quaeso apud dominum procuretis, cum impatiens morae sit famelicus hospes et exactor intendat equos et supellectilem[Page 400]

violenter auferre; vel saltem sciat haec dominus, quia benignus est, ut inter has afflictiones me sic vexari diutius non permittat.

n. 101

Petrus de Vineia tali. Utinam principis manibus tunc aurum contempnere contulerit fortunae fastigium! Adeo nobis esset in remittendo munere... quanto in rescribendo amici se perhibet dextera liberalem. Verumtamen doleo quod vobis ad praesens per me infructuose rescribitur, dum prope connivet ita quod a malo bonum officialem in talibus non discernit, et propter ingentis necessitatis instantiam per quam aurum ab hominibus subtiliter extorquetur, apud principem supplicantis lingua cujuslibet conticescit. Et ideo mirum est quod in necessitatibus legem et rationes etiam [sine] vicio mendicatis.

n. 102

Inundationes honoris dubium finem habentis jam, sicut sperabam, evasus, portum quietis gavisus intrabam. Sed dum inter quietem et fluctus in ipso stagno portus procellis diutius fatigatus, spe anchorae jam securus campum[Page 401]

[credebam] laboribus erepsisse, non Auster nec mitis Zephyrus, sed immites Eurus et Boreas uno decursu valida auctoritate Cori qui una missus est, me sine prudentia ad ipsam dentosam Caribdim inter cautes et maria reportarunt. Et est mirum quod quum idem decursus ad suum locum recurrens vix ad pristinum, locum fluctuantis officii susurraverit se ducturum, se mihi ad mei dispendium plus debito immutat, et cautes pro piscibus, rupes pro liquore, procellas pro verno et pro consolatione labores in lucro, escam me circumlucrante, ministravit. Eheu, bone, commutationem non dexteram, sed sinistram! Laboro invitus servitio ingrato et quaestus Achillis totus in totum usum Agamemnonis et nunc Caesaris est elapsus. Opus est mihi super consilio demoranti cui scilicet quia vanis opinionibus non inflabit amicum. Terram vero dices mole exercitus obruendam, classibus maria, coelum sagittis, equestribus campestria, rerum naturis nequaquam potentiae vires sufficere non adiungens. Si officia et labiles honores maris acquavi fluctibus, rudem corrige praesumptorem.[Page 402]

n. 103

Hic incipiunt rithmi Magistri Petri de Vineis. Vehementi nimium commotus dolore, Sermonem aggredior furibundi more, Et quosdam redarguam in meo furore, Nullum mordens odio vel palpans amore. In praelatis igitur primo dicens figo, Quorum vita subditis mortis est origo Et malorum omnium corrodit rubigo Per quam grex inficitur, dum serpit serpigo Est abhominabilis praelatorum vita,

Quibus est cor felleum linguaque mellita,
Dulce canit fistula eorum et vita (sic)
Propinant idromeli, miscent aconita.[Page 403]

Fluxum in consiliis agunt et non fructum.
Vident patrimonium Christi jam destructum;
Et plorat Ecclesia nec dimittit luctum
Frequentans suspirium ab ymo deductum.
Vita sive moribus si quis est insignis,
Caret beneficio quod praestant indignis,
Cognatis, et filiis suisque privignis
In quibus luxuriae pater ardet ignis.
Fur ut gregem rapiat et perdat et mactet
Et praelatus praeparat non ut eum lactet,
Set ut pravis usibus lac et lanam tractet,
Cum spem non in Domino sed in nummis jactet.
Praelato pecuniae ostendas acervum
Si vis eum humilem, tibi non protervum,
Dum sectant cum Simone Helisei servum
Relaxant justiciam vel dirrumpunt nervum.
Non splendet humilitas collis praelatorum
Sed superbe satagunt non tantum minorum
Sibi flecti genua sed superiorum,
Cum Deus humiliet colla superborum.
Praefecit Ecclesiae Christus piscatorem,
Ut haberet humilem per saecula pastorem.
Nunc vero non eligunt Petro successorem,
Constantino similem sed quaerunt rectorem.[Page 404]

Bella miscent pariter et seductiones
Inter plebem, milites, reges et barones,
Unde fiunt hodie tot occasiones
Quod fere se perimunt omnes nationes.
Regnum regnum destruit et gens perdit gentem,
Dives mactat pauperem et pauper potentem,
Pater tradit filium, et ipse parentem
Nec fratrem invenies fratrem diligentem.
Partes mundi quatuor nunc guerra lacessit
Nec mare nec flumina nec terra quiescit.
Omnis homo fulminat et arma capescit
Et pestis discordia tota die crescit.
Totus est in caedibus orbis involutus
Et hinc inde gladius versatur acutus.
Est vassallus domini cruore pollutus
Nec hospes ab hospite potest esse tutus.
A praelatis omnia haec ortum traxerunt;
Sed ipsos pericula non praetermiserunt;
Nam navali praelio quidam perierunt,
Et quidam in carcere obtrusi fuerunt.
Credo quod Gregorius qui dictus est nonus
Fuit apostolicus vir, sanctus et bonus,
Sed per mundi climata strepit ejus sonus
Quod ad guerras fuerat semper nimis pronus.
Hic de suis finibus coegit exire
Antiquam concordiam et fecit abire
Ultra mundi limites, nec potest quis scire
Ubi nunc permaneat vel saltem audire.[Page 405]

Vir sanctus sic fecerat. Nam Praedicatores,
Quos deberem dicere prevaricatores,
Secum semper habuit et fratres Minores
Qui suum perverterant sensum atque mores.
Si papa non crederet istos detractores
Amicos discordiae et seminatores,
Imperator hodie inter amatores
Fuisset Ecclesiae atque defensores.
Isti si pontificum non sint electores,
Statim eligentium sunt reprehensores
Et electos reprobant, quamvis sanctiores
Ipsis sint et litteris eminentiores
Advocati, medici et procuratores,
Tutores et iudices sunt et curatores,
Voluntatis ultimae sunt ordinatores,
Fidem commissarii et executores.
Cunctorum contractuum sunt mediatores,

Defensores criminum et palliatores;
Si dentur enxennia, sunt adulatores;
Si cessant servicia, sunt accusatores
Ergo mimmi merito vel joculariores
Dici possunt seculi vel baratatores.
Aliorum ordinum fiunt contemptores,
Nam se credunt aliis excellentiores.
Per fora, per nundinas atque per plateas
Discurrunt, per cameras nec vitant coreas,
Et si fiunt nuptiae mox vadunt ad eas:
Quod non credo doceat Baruch vel Micheas.[Page 406]

Cumque per provincias sunt inquisitores,
Malos beneficant, dampnant meliores,
Et qui cibos praeparant eis latiores
Nunc inter ceteros [sunt] laude digniores.
Nec solum ecclesias gravant haec dicendo
Sed parochialia jura minuendo,
Propter quod sunt clerici facti non solvendo
Ista privilegia sunt eis indulta
A papa Gregorio, quibus est suffulta
Eorum praesumptio superba et stulta,
Et parochialia jura sunt sepulta.
Mutatur Ecclesia a statu priore
Per haec privilegia in deteriore
Plorant suo canones carere vigore,
Plorant suo clerici privari honore.
Eis dantur omnia, nec deest revera
Quod mensura, numerus capit [et] statera;
Seculares clerici sunt quasi chimera.
Sic respondet hospiti suo mus in pera.
Crevit inter ordines fratrum zizania
Qua Rachel inficitur, fatigatur Lya;
Propter ipsos deserunt omnes loca pia
Et dimittunt pauperos jejunos in via.[Page 407]

Cumque poenitentiam confessis injungunt
Quos deberent pungere adulantes ungunt,
Quos deberunt ungere increpantes pungunt;
Et cum possunt aliquid ab eis emungunt.
Sed si poenitentia sit cuique data
A suo presbitero quod reddat ablata,
Fratres poenitentiam laxant et peccata,
Dummodo pecunia sit eis oblata.
Nam sibi restitui faciunt usuras
Et id quod acquiritur per falsas mensuras.
Inde libros faciunt et magnas structuras,
Sed propter hoc animae non sanant scissuras.
Erat nostris partibus vir exercens fenus,
Vir nequam, vir Bebial, vir nimus obscenus,
Monetam falsificans summi regis, plenus
Omni labe, respuens femininum genus.
Hic semper discordias inter fratres sevit
Dei et Ecclesiae jussa semper sprexit,
Furtis, homicidiis et rapinis haesit
Et domum illicito thesauro replevit.
Hic mittebat fratribus hora matutina
Ova, pisces, caseos meliora vina,
Pastillos et artocreas; ex ejus rapina
Erat fratrum fertilis frequenter coquina.
Hunc cum de vicinia quidam accusaret
Et coram episcopo causam ventilaret,
Libellimque curiae suum praesentaret
Et causae notarius acta compilaret;[Page 408]

Ecce fratres veniunt capis elevatis,
Parte fere media brachiis nudatis,
Extractis capuciis, oculis elevatis,
Inceperunt dicere vultibus iratis:
«Cur est accusatio contra justum mota
Cujus est a crimine vita munda tota?
Ejus est confessio nobis bene nota,
Per quam conscientia est a labe lota.»
Fratrum testimonio fuit absolutus
Ille tot sceleribus tantisque pollutus,

Qui non tantum pristinam vitam est sequutus
Sed fuit maioribus culpis involutus.
Inde fuit postmodum facta cantilena
Bonum testimonium bona facit coena,
Fecundique calices et dives crumena:
Ista fratres diligunt et spernunt terrena.
Olim a principio vestitu contenti
Nunc questores olivi, vini et frumenti,
Non sunt ad pecuniam, congregandam lenti.
Si ordo hujus [modi] non esset egressus,
Mundus tot pericula non esset perpessus.
Antequam prosequerer corum excessus
Scio quod millesies (?) pius essem fessus.
Sed sicut de viciis recitavi quaedam
Ita de virtutibus nunc sermonem edam;
Et ipsos offendere nullomodo credam,
Sed per viam mediam ut decet incedam.[Page 409]

Sunt ab eis mortui plures suscitati;
Caeci, surdi, debiles, infirmi sanati;
Fugatique daemones, leprosi mundati
Et aperti carceres, nautae liberati.
Et omnes audivimus aquam factam vinum
Per Iohannem scilicet et per Iacobinum,
Quod gustatum fuerat per Architriclinum:
Sic fecisse legimus beatum Martinum.
Loquebatur Dominus eis cum volebant
Et ad eos angeli boni descendebant,
Et mali similiter eis apparebant,
Qui suis per omnia mandatis favebant.
His nunquam apostoli fecerunt maiora,
Sed nec his similia; nam quacumque hora
Invocabant Dominum fratres, sine mora
Fiebant miracula laude digniora.
Visiones aliquas per raptum viderunt,
Sed non licet homini loqui quae fuerunt;
De futuris etiam plura praedixerunt,
Quae sicut praedixerant ita contigerunt.
Signa quidem plurima sunt ab eis facta,
Quae fuissent omnia, hoc scripto redacta,
Sed cum vellem scribere, penna fuit facta
Et bissexti numerus crevit in opaca.
Vos precor hoc credere qui signa vidistis,
Nam et ego crederem; sed sum valde tristis.[Page 410]

Haec namque miracula quae nunc audivistis
Versa sunt in nichilum in rebus istis.
Partem quoque maximam subtraxerunt fures,
Deinde residuum comederunt mures,
Et si scire forsitan veritatem cures,
Testes tibi dabimus qui viderunt plures.
Qui non habent biblias sibi praeparatas
Sic fantur episcopis: «Multum diffamatas
Habetis dioceses et coinquinatas;
Nobis constat hereses ibi seminatatas.
Non utuntur clerici vestri vestimentis,
Sed tenent focarias, quod clamor est gentis
Quod ex gradientibus patet argumentis.
Aut haec inquisitio nobis committetur
Aut in vos infamia tota convertetur.»
Annuunt episcopi, nam quisque veretur,
Ni faveret fratribus, quod accusaretur.
Inquirentes igitur primo clericorum.
De vita et moribus, post haec laycorum,
Scribunt fratres divitum peccata reorum
Et non curant scribere culpas egenorum.
Dehinc reum convocant et turba reiecta
Dicunt: «Ista crimina sunt tibi obiecta
Pone libras quindecim in nostra collecta
Et tua flagitia non erunt detecta.»[Page 411]

Reus dat denarios, fratres scriptum reddunt
Sic infames plurimi per nummos evadunt;
Qui vero pecuniam quam petunt non tradunt
Simul in infamiam et in poenam cadunt.

Post haec ad episcopos bursis sic repletis
Revertentes inquit: «Gaudere debetis,
Nam plebem catholicam et bonam habetis
Credunt evangeliis et sanctis prophetis.»
Adulantes viciis fiunt canes muti,
Dum timent pericula imminere tuti,
Vel ubi sunt aliquod munus assecuti
His demptis nec vicio parcunt nec virtuti.
Et hoc est quod dixerat verbum veritatis
Occisores corporum non pertimeatis.
Sic fratres avidius non timent (sic) armatis
Qui ipsos dilapidant magis caseatis.
Sic se gerunt maxime in illis contratis
Quae carent hereticae [labe] pravitatis,
Sed partes Italiae non inquirunt satis
Ubi vulpes latitant caudis intricatis.
Hiis triti verberibus et afflicti poenis
Quas ferunt in prandiis fratres et in renis,
Ut saeva verbera pellant ab egenis
Praedicatum nequeunt ire Sarracenis.
Dum parcunt Italiae aut timent de morte
Aut in terris aliis pinguiores forte[Page 412]

Caseatas comedunt, et post vinum forte
Disputant de Pontio, Platone vel sorte.
Inquirunt ut populis inducant tremorem
Magis quam ut heresis expellant errorem,
Quia multi tribuunt eis per timorem
Qui nil darent penitus ipsis ob amorem.
Dei et Ecclesiae simulantes zelum
Non verentur ponere os suum in coelum,
Et secum ypocrisis deportantes velum
Excolantes culicem glutunt camelum.
Ingerunt consiliis se non invitati,
Quidquid agant layci, quidquid litterati
Et maiores clerici seu magni praelati
Spernunt et vituperant nisi sint vocati.
Hi portantes gladium more furibundi
Periura quae nesciunt et summam rei pro mundi (sic)
Credunt se confundere nec posse confundi,
Omnes quamvis fuerint in jure profundi.
Hanc de poenitentia dictus R. notavit
Ubi de contractibus et causis tractavit,
Dum aperte minima totum nominavit
Et nomen tuum simul usurpavit.[Page 413]

Per ipsam causidici sunt fratres effecti:
Ipsam habent secum mensae, viae, lecti,
Ut videri valeant in jure provecti
Nec curant de bibliis quas solent amplecti.
Enervant et destruunt juris aequitatem.
Nec secuntur canonum meram veritatem;
Plenam esse clavibus negant potestatem
Quod quidem hereticam sapit pravitatem
De occultis iudicant ut de manifestis,
Et quem nec confessio convincit nec testis,
Sed ut evidentialia de peccatis gestis
Dampnant decretalibus spretis et digestis.
Quos volunt absolvere absolvunt vel ligant,
Quos volunt alleviant, quos volunt fatigant;
Si qui eos forsitan secreto castigant,
Tempus quaerunt talibus ut poenam infligant.
Omnis homo gaudeat! tot papas videmus!
Non ergo de curia romana curemus;
Nam cuncta cum fratribus haec expediemus
Dummodo pecuniam quam petunt portemus.
Hos praelati pessimi qui fama laborant,
Quorum multa crimina famam decolorant,
Ne ipsos redarguant, pascunt et honorant.
Utque per episcopos fratres venerantur,
Sic per ipsos crimina sua palliantur.
Dum sese funiculo tali foederantur
Hiis crescit praesumptio, illi depravantur.
Nam si de his quispiam esset accusatus,
Fratres clamant: sanctior non vivit praelatus.

Quivis simoniacus notus et probatus?
Sic prelatus remanent et sicum reatum
Et cum more solito faciunt sermonem
Vident in cathedra dare lectionem;
Hoc ad suam faciunt hostentacionem
Sed non audientum ad instructionem.
Horum non invenies quemquam verbis parcum
Et pudet inducere Matheum et Marchum
Sed per Aristotilem et per Aristarchum.
Cum deberent populum ad bonum hortari,
Quaerunt cur oportuit sphaeram rotundari
Et quaerunt de circulo si posset quadrari,
Sol quot debet gradibus in signo morari.
Trigonos quadrangulis si quis alterari,
Unde possunt gradiens aestate arari;
De his et similibus non deberent fari
Cum non possit populus his edificari.
Ecce palam praedicant quod non est peccatum
Retinere decimas, quod est reprobatum
Per romanam curiam et legis mandatum
Augustini etiam decreto firmatum.
Verum de concordia quae iam exulavit,
Quidam fide dignorum sic mihi narravit
Qui Cisterciencium ordinem intravit
Ipsorumque manibus se recommendavit.
Fratres eam diligunt et habent honori.
Nec ipsam dimitterent si deberent mori;[Page 415]

Sed preces cotidie fundunt Creatori
Quod ipsos confoederet ipsius amor.
Monuerunt attamen ipsam ut rediret
Ad romanam curiam et cum eis iret,
Quae respondit flebilis quod numquam veniret
Quamdiu in curia dictos fratres sciret.
Hii fratres discordiam pacis inimicam
Cunctisque contrariam et hostem antiquam
Fovent, et concordiam fugant ut iniquam
Dum latenter liliis immiscent urticam.
«Deo et hominibus et maris et ventis
Toti mundo conqueror necnon elementis
De predictis fratribus qui suis figmentis
Me tollunt de medio universae gentis.
Sedari non poteris strepitus bellorum,
Ordo incassabitur fratrum predictorum,
Nam dixit veridicus sermo seniorum:
Pacem terris abstulit adventus eorum.
Per hos fratres omnium quies perturbatur,
Unionis vinculum per ipsos vastatur;
Libertas studentium sic eliminatur
Quod per privilegia nullus iam curatur.
Radius concordiae per hos eclipsatur
Et pacis stabilitas ruinam minatur
Omnisque securitas procul effugatur
Et vix quies modica aliquibus datur.[Page 416]

Sed si papam Dominus nobis talem daret
Eorum consilium qui non approbaret,
Et qui supercilium eorum calcaret,
Quin irem ad curiam nichil me tardaret.
Qui postquam silentium fratribus imponet,
Credo quod hanc gratiam Deus mihi donet
Quod rancorem pristinum uterque deponet
Atque meis precibus quilibet componet,
Imperator scilicet et papa futurus.
Recedet discordia et pax erit murus;
Omnis homo poterit dormire securus
A nullo calumpniam vel dampnum passurus.
Nam cum in capitibus pax erit firmata,
In membris per consequens erit reformata:
Mons, vallis, planicies quiescent et strata,
Domus, habitaculum et omnis contrata.
Imperator etenim semper fuit talis
Quod ejus justitia non pepercit malis,

Quamvis esset etiam suus commensalis
Vel amicus quilibet magis specialis.
Cui det longo tempore Christus imperare!
Scit vos et Ecclesiae hostes superare
Et scit cum imperio sese gubernare,
Ut eum Ecclesia possit commendare.
Ille qui dum Lazarum suscitaret flevit,
Qui pro nobis triduo sepulcro quievit,
Papam nobis suscitet sicut consuevit! [Page 417]

Et fratrum consilio diu exulatam
Revocet concordiam a nobis optatam;
Ipsorum a curia turbam effrenatam
Pellat ut custodiat pacem illibatam.
Equus meus debilis et fessus anhelat;
Campum non deficere, sed vires revelat
Nec suarum virium parvitatem celat
Timensque deficere, cursum, non protelat.

n. 104

Cum plurima tempora sint transcurra quibus nemini
fuerunt nostri cordis intima revelata, non potest a nobis
celebrari silentium quod doloris et tristitiae parit et
peperit incrementum.
Vix celare potest intima cordis amor
et
Occultare nequit sua lumina proximus ignis.
Ignis enim dilectionis vestrae in meo pectore diutius occultatus
laesionis incendio suaderet infundi. Nam quanto
magis tegitur, tanto vehementius diligentis animus cruciatur.

*/

Quoque magis tegitur, tectus magis exuat ignis. [Page 418]

Cum enim oculi mei vestros quondam ocellos conspexerint
et vestram faciem ad solis similitudinem rutilantem,
confestim captus est animus intuentis et eximiae dilectionis
vinculo catenatus.

Usibus et verbis illaqueatur amans.

O dies laetissima, dies celebris et jocunda, cum auribus
nostris angelicae vocis sonus intonuit, cum mirae claritatis
oculus recto luminum nos respexit!

Res optata satis gratior esse solet.

O verba dulcissima, coloribus adornata rhetorices, quorum
mens audientis reficitur et corpus suavitate melliflua
recreatur.

Plus recreant animum dulcia verba cibo.

Decorant vos supercilia modico discrimine rationabiliter
arguta, nec minus ornat frons ardua, tanti candoris et
ruboris admixtione conspersa.

Nix candore placet et rosa rubra micat.

Statura pulcherrima, corporis pellit a se quodlibet vitium
pravitatis, in quo nichil est usquequaque positum quod
sibi non competat ad ornatum.

Floribus ex variis nexa corona nitet.

Si quis illam nudis capillis inspiceret, omnium pulcherrimam
approbaret, cum licet videatur in forma hominis
ymago, ymago tamen ascribitur deitatis.

Nam splendore nitens cernitur esse dea.

Vester oculus videntes illaqueat, vestra facies singulos [Page 419]

depraedatur, quia tot sibi reddit obnoxios quotquot
fuerint intuentes.

Praedatur facie virgo decora sua.

Noli tamen, cunctarum dulcissima et pulchritudinis gloria,
loquentis despicere blandimenta, cum humilem esse
conveniat quem maior cumulus probitatis adornat.

Quo melior fueris, mitior esse velis.

Pro te dulcissima morior; clavo tuae dilectionis affigor.

Respice miserum tui quidem amoris desiderio morientem.

Flectitur iratus voce rogante Deus.

Per vos diu passus sum vulnera, per vos cupio sentire
fomenta. Manus quae dedit exitium, vulneris debet afferre
levamen.

Causa meae mortis quondam, nunc causa salutis.

Vera utinam essent sompnia de vobis singulis noctibus
iterata, cum ymago vestra nobiscum maneat in lectulo

et pectori nostro multipliciter osculando.
Cernitur in sompnis quod mens vigilando reliquit.
Pectus constringitur meis brachiis, os nostrum vestris
alligatur ocellis, et dum redditur nobis osculum, cinnamomi
et balsami est protinus suavitate repletum.
Virgineum guttur balsami mella gerit.
Tunc meus animus in tanta constitutus dulcedine plurima
vobis[cum] agit et patitur, et dilectionis suae vobis[Page 420]

pandit originem. Post adeptionem vestram se credit et
iudicat imperantem.
Luxuriant animi rebus nimiumque secundis
Metitur vobiscum et ordinat quot et quibus temporibus
ad vos accedat gratissimus, praecavens ne alicui forsitan
sit cognitum beneficium quod non suis meritis, sed divina
miseratione se credit adeptum.
Nil sine cautela doctior egit homo.
Sed cum ab oculis sompnus excutitur, an hoc verum
fuerit saepius per lectum quaeritur, et dum non invenit
manus quam tenuerat, genas confestim laniat et deturpat.
Non sine cum lacrimis grata reliquit amor.
Recedit momentaneum gaudium perhennis tristitiae deserens
incrementum, cum dolor ex novitate sit arduus et
ex rei desiderio potius sit nocivus.
Non bene laeta venit res peritura cito.
Quapropter, pulchrarum pulcherrima, vobis est nostra
littera nunc directa ut me licet immeritum vestrae dilectionis
munere debeatis tacere gloriosum.
Colligit et flores rustica saepe manus.
Si enim pociar vestra dulcedine, nullo videbor postmodum
indigere, cum expellat solus vester intuitus quicquid
solet homini afferre iacturam.
Continuo tenebras sol radiando fugit.
Noli dilectionis sponsonem protrahere si me decreveris[Page 421]

adiuvare. Quare mihi magnum erit excidium, si res ulterius
dilata fuerit per momentum.
Quo magis affectat, plus cruciatur homo.
Cum enim desideratur ab aliquo non poterit ab ejus
oculo separari, et diurnum tempus reputat annum donec
quod cupit fuerit adimpletum.
Qui peramat paciens non valet esse morae.[Page 425]

n. 107

Quaestionis arduae petita responsio, in quantum respondenti
permittitur, enodatur. Grandis namque progressus
materiae, infinitis terminandae limitibus, rancoris
propinat indicia, et ex telae diffusae contextu, quae de
praeconio summi Caesaris hostes caedentis orditur, ne
quid ex continentibus obmittatur, manus scribentis
tremescit et stupet. Quis enim posset amplo flamine praepotentis
tanti principis insignia promere, in cujus pectus
confluunt quicquid virtutes habent, quem nubes pluerunt
justum, et super cum coeli desuper roraverunt? non
Plato, non Tullius, non filii tenebrarum, qui ex ore sedentis
in trono, in generatione sua prudentiores lucis
filiis nuncupantur. Hunc si quidem terra et pontus adorant,
et aethera satis applaudunt, utpote qui mundo verus
Imperator a divino provisus culmine, pacis amicus, charitatis
patronus, juris conditor, iustitiae conservator,
potentiae filius, mundum perpetua relatione gubernat.
Ille est de quo Ezechielis verba proclamant. «Aquila
grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu,
plena plumis, et varietate multiplici» Hic est de quo
loquitur Ieremias: «Replebo te hominibus quasi botro,
et super te celeuma cantabitur ». Talis ergo praesidio
principis protectus mundus exultet. Talem namque totus
orbis vocabat in dominum; talem requirebat iustitiae[Page 426]

defensorem, qui in potentia strenuus, in strenuitate praeclarus,
in claritate benignus, in benignitate sapiens, in
sapientia providus, in providentia foret humanus. In eo
denique insita forma boni, tanquam livore carens, climata
ligat, et elementa coniungit, ut convenient flammis frigora,
iungantur arida liquidis, planis associantur aspera,

et directis invia maritentur. Sub ejus namque temporibus destruuntur fomenta malitiae, virtus securitatis inseritur: itaque gladii conflantur in vomeres, pacis foedere suffocante timorem, et ejus metus instinctu quicquid libertas negligit et licentia immoderata praesumit, suae victoriae censura castigat. O miranda divina clementia, fastum compescere prompta, perituro mundo de tam mundo principe tam consulte quam utiliter providisti, qui ex omni parte beatus, strenuus in toto, cujuslibet turbationis pacator justissimus, sine cura populi solus esse nesciret; quem supremi manus opificis formavit in hominem, ut tot rerum habenas flecteret, et cuncta sub juris ordine limitaret. O utinam divina provisio, per etheresim dierum nostrorum numerum resecans, Caesareae manui fulcimenta tribueres et annos Augusti regnantis augeres! O naturae felicitas, quanti privilegii praerogativa principem ditasti felicem, concedens aliis quod deficit in te ipsa. Hunc trames rationis antistitem, hunc exigebat justitia defensorem: qui congruam servans utrobique temperiem, conatus cupiditatis infringeret, et ejus morsus illicitos refrenaret. Cui iam virtutum incipiunt mysteria invidere: ea videlicet invidiae specie, quae non ardore livoris aemulantis destruit animum, sed in suavitatis odorem flatibus incitat charitatis. Vivat igitur, vivat sancti Friderici nomen in populo, succrescat in ipsum fervor devotionis a subditis, et fidei meritum mater ipsa fidelitas in exemplum subiectionis inflammet.[Page 427]

n. 108

Grave non ferat, si placet, dominatio vestra si ad vos cum istis litteris non accessi, quia stationis ingrata remotio, lutositatis calcata lubricitas et tenebrosa caligo noctis pluvialis, non expers stillaminis, apud vos caligantes oculos excusabunt...

Vocatus ad curiam corde venio; pedes venire nequeo pro difficultate viarum, tum propter personae periculum, tum propter crucis molem, nec equum validum habeo in quo venire confidam, reverendo crucem ne si caderem crux infecta tingeretur ex luto et aliud cogere (quod avertat Dominus) pallium immutare. Sufficit igitur signum insigne domini, signator gerendarum annulus litterarum. Sed si calix viae hujus a me transire non potest ut ad hoc mea praesentia requiratur, succinctus in altum nedum in lutum, sed in mare me projiciam, venturus ad Dominum super aquas. Et tu Petre conversus conforta alioquin fratres tuos... [et caetera.][Page 428]

n. 109

Ad vos, o curiales, meus sermo dirigitur, qui de processu meo, prout quilibet sompniat, ex nativi metus aculeo, non a virtutis indagine disceptatis et ab eventu diversa conjicitis argumenta; plerisque causantibus quod infirmante magistro... firmus esse non poterit status Salvi, quibusdam contrariam proponentibus rationem quod cum nunquam ei bene cessit per magistrum cujus sospitas fuit ei pro tempore satis molesta, obesce non poterit valetudo. Variatis igitur inter vos alternis colluctationibus voluntatum, quia disceptatio vestra non venit ad calculum, et grammaticis vestris certantibus et per fallacias logicae sophisticis argumentationibus adinventis, restat aeterni judicis cuncta tenentis expectata provisio. Pendente tamen secundum allegata partium in rebus humanis censura judicii, ductus ego per ora plurium et abjectus pro voluntate loquentium pauca coram auditorio vestro in medio introducam. Sane qui fecit me Dominus est et quid de me facturus sit, sine me deliberet ipse. Adest etiam cohoperator ejus et vicarius constitutus in terris, Romanus princeps nominis et honoris,[Page 429]

cujus divina mens in manu Dei est et quo voluerit vertit illam. Ideoque nolite considerare sublimia loqui gloriantes, et jam per enigmata desinite speculum advertere futurorum. Nam opifex ille rerum qui ad ymaginem suam creavit hominem, plasma suum plasmator hominum non relinquet, et qui quosdam dum elevarentur

ejicit, elisos elicit ne labantur. Majestas quoque Caesarea coelesti docta consilio, cujus in hiis quae visibilia sunt assistit, prout fides nos edocet, imitatrix, decretum sibi aulicum puerum, circa eam jam ad canitiem non longaevitate dierum, sed quadam curarum et fluctuum inundatione deventum, a suae propitiationis solio minime sequestrabit, ut praeter spem et opinionem quae sibi corda vacillantia blandiuntur, persequatur in eo divinae praedestinationis arbitrium et consolationem afferat ei, priusquam in lucem ipsum matris Ecclesiae partus educeret, praestitutam; ut miretur intuens miserationum affluentiam supernarum et inter emergentium casuum onera de consecutiva pietate Domini non diffidat. Haec vobiscum patienter admissa revolvite, sic de alio judicantes ut statui vestro providere consulatis. Nam dubia sunt facta causarum et quid ventura dies pariat ignoratur, me istud in Domino veraciter asserente quod in humilitate mentium et recta conscientia singulorum non deseret Dominus in temptationibus rectos corde.[Page 430]

n. 110

Magistro P. de Vinea. Per litteras quas dudum magister Pepo ex parte vestra et vos per eas nostris desideriis assignavit, amicabiliter arguistis amicum quod diu et multum praeter morem amoris ad fratrem siluerim et tacuerim ad amicum. Nimirum, carissime, talis redargutio justa esset, si justior non defenderet exceptio redargutum. Numquid enim quem cotidie praesentialiter expectabam nunquam absentem per litteras et cujus occursurus eram amplexui, sicut omni die me certa certum nova reddebant, per epistolam quae ad remotos habet officium, salutare debebam; tanquam quasi in dubium revocarem an in promptu votum vestrum esset ad curiam veniendi. Qins enim credere possit, juratis etiam hinc inde testibus, ut a tanti principis visione quae omnes exsuperat delicias Paradisi et a tantorum amicorum praesentia incusantium moram vestram tamdiu continere possetis, ut omissis omnibus etiam quae praepedirent negotiis, venire expectati tam anxie tardaretis? Tenuit etiam ad scribendum calamum nostrum et aliud, ut ex contracta videlicet scribendi negligentia longiori, haberetis in me justiore querelae materiam venientes, quum vel daretur nobis in adventu vestro uberius disputandi[Page 431]

vel vobis daretur habundantius quod possetis ignoscere delinquenti. Sic erat, sed tandem dum ad moram adventus vestri ultra modum et expectationem meam contractam mirarer dubius et languerem, jam acuebam calamum ad scribendum ut vel venientem ad cursum impellerem vel desidem excitarem. Et ecce ad haec apparuit mihi vestra effigies quam misistis, praedictus magister litterarumstrarum gerulus et perae. Quo praemisso in non dubiae stipulationis cautelam pro arra et exponente eo celerius vos e vestigio adventuros, quae mandaveram calamo linguae officio reservavi. Et sic vestris omnibus exinde ylaratis, cotidie oculi nostri suspiciebant in via qualiter, cum licet arram dederitis quam et nos nobis procuravimus retinendam, quod stipulati fueritis servassetis evidentia operis manifesta. Quod ultra dolumus quidem, quum tamdiu nos anxios ad vestram praesentiam faceretis, sed profundius conturbamur quod ex hoc occasionem longioris absentiae intulistis. Nam dum apud dominum de bonorum suorum dispositionibus congruis provisio haberetur, latere sibi non potuit sub absentiae modio fides Petri quam inter suos in candelabro praesentiae rutilantem multipliciter commendavit. Ait ergo: «Petre, amas me, rege oves meas,» et sic amator justitiae dominus super petram volens fundare justiciam, moderamina jurium regendorum in plebem suam Petro commisit, statuens vos justiciarium. Ad quod evidentius ostendendum ideo vos constituit dominus in faciem nunc praelati, sed praevaricantis Ecclesiam, ut ubi dudum falsus Christi vicarius commissum sibi vicariatum depravans, nitens eisdem aliud quam cujus erant regimen clavibus aperire, multos fama, rebus et corpore

deformavit, verus Petrus vicarius iusticia regat, fide corroboret,[Page 432]

instruat et informet. Ad quod sciatis quod et ego et alii plures de carissimis vestris excusationes multas pro vobis coram domino protulerunt, sed apud eum magis praevaluit non ei incognita vestrae scientia probitatis, moderatio, fortitudo, etc., quae virum perfectum perficiunt et proficiunt dignitati. Restat igitur ut etsi tale onus vobis displiceat, quia nec assuevistis unquam nec aliquando affectastis, et gravet etiam inde vestros qui animum vestrum sciunt, tamen nichil sit aliud respondendum nisi: «Domine, tu scis quod amo te; si populo tuo oportunus sum, non recuso laborem. Fiat voluntas tua, etc. »

(Caetera desunt.)

n. 111

Ut transumptive loquar, ad secularium foedera nuptiarum tantus est virginei pudoris rubor, tanta deliberatur a parentibus cautela puellis ut eis contrahendi tractatus ignaris per interpositas personas et pronubas puellare connubium incipiat et tractetur. Ubi ergo ad spirituale matrimonium veniam, quod quanto majori praerogativa praepollet, tanto per excusationis necessitatem[Page 433]

et instanciam approbatur, honestius verecundia puellari geritur ut aliquis se non ingerat, sed rogetur, rogatus aufugiat et renuat invitatus, nec tanti ministerii dignitatem aggredi audeat confidentia vel favore, quam ipsius christiani nominis professor et auctor, verus pontifex Jhesus Christus, inter se et Ecclesiam per passionis et crucis mysterium sociavit, ut pro tanti cura sacramenti se prius nolisset ingerere vel venire quam praecursores et nuntios sui praesagos adventus ad humanae cognitionis vinculum futurus homo qui fecerat hominem mirabiliter praemisisset. Unde non immerito me movet haec externa relatio quod Petrus in cujus petra fundatur imperialis Ecclesia cum augustalis animus roboratur in Coena cum discipulis, tale verbum potuit edixisse: quia dum me facerem eligi, faceretis subsequenter in vacante ecclesia promoveri. Qui si forte degens in saeculo verecundum ducerem venari nuptias vel pro foedere puellae blandiri, turpe reor et indecens me spirituali matrimonio importunum et ambitiosum offerre, reatus in hoc nedum hominibus, quin Deo probabiliter displicere, qui conatus et ambitiones humanas eludit et quos praescivit hos eligit et praedestinat ad salutem. Fiat igitur non mea, sed sua voluntas, et quod de me sine me de sua praedestinatione constituit, ipse perficiat, ut quem per crucis assumptionem duxit ad ordines et sortis Ecclesiae voluit esse consortem, sponsae suae meritis et amplexibus clementer annectat. Quod cum ex Superioris gratia, eo inspirante cujus manus vertit et dirigit corda regum, et ex illustrium sibi assistentium industria personarum, debeat honestius procurari, per crucem et passionem quibus me Dominus ad Ecclesiae conjugium invitavit, ad quam permittente Domino me propensius animastis, instantissime[Page 434]

vos obtestor ut abjecto veteris proposito conscientiae, quod felicitis memoriae ... magistri tempore potuistis aliquamdiu concepisse, affectione benigna conversi, consolationis adhibeatis remedium speratumque consilium ad promotionem honoris, quibus suscitari poterit a mortuis filius semivivus, de cujus gratitudine confidatis. Quum autem absque vitio blandientis applaudam et murmure linguae non annoter, non minus benefactori gratus quam obsequiosus efficiar et devotus. Lubrica fortunae non te premat alea; vivas Major in adversis, prosperitate minor; Tanto major eris, malis defende minores, In magno minimus, in dominante cliens. Ad tua sis pronus, ad proxima commoda supplex; Alterius plausu plaude, dolore dole. Virgo timet, teneris lacrimis exuberat. Usum Vomeris ignoti glebula prima timet.

